Tweemaandelijks tijdschrift
29ste jaargang 1998/3 (171)
mei-juni

HORIZON *taal*

JOHANN WOLFGANG GOETHE
UNIVERSITÄT

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 29ste jaargang.

Redactie en administratie: Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen
tel.: 03/234 34 00
telefax: 03/233 54 33
E-adres: ***horizontaal@fel.agoranet.be***
Infobladzijden:
http: //esperanto.agoranet.be/fel/nl.

Abonnementen: Jaarabonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; 5jarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Ivo Durwael, Eddy Raats, Jorg De Mulder en Jo Haazen

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean-Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, R. Wylleman, M. Cuffez, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1600 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33.
Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel./Fax: (050) 55 07 12. E-mail: dancanto@agoranet.be.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem
Edward Kusters, Eikenlei 15, 2930 Brasschaat. Tel.: (03) 645 46 60.

Breken er nieuwe tijden aan voor het Esperanto in de Academische wereld? Dat het Esperanto en andere kunsttalen reeds lang ernstig en diepzinnig bestudeerd worden, is in kringen van Esperantosprekers genoegzaam bekend. De literatuur in de zogenaamde „Interlinguïstiek" is zeer uitgebreid en heeft een in verhouding (tot het 110jarige bestaan van het Esperanto) een lange traditie. Maar die literatuur drong zelden door tot de academische wereld buiten het Esperanto. Toch heeft ook het Esperanto steunpunten in de academische wereld. De Esperantoleerstoel aan de universiteit Eötvos Loránd in Hongarije of die van Clermont-Ferrand en Aix-en-Provence in Frankrijk zijn daarvan slechts drie voorbeelden.

Sinds 1998 mag ook het Nederlandse taalgebied zich verheugen in een universitaire leerstoel. In april werd Marc van Oostendorp officieel geïnstalleerd als professor in de Interlinguïstiek en Esperantologie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Dat feit krijgt in dit nummer ruime aandacht en wordt omkaderd door het artikel „Esperanto en andere talen", op ons verzoek geschreven door Prof. Em. F.G. Droste, professor in de Algemene Taalwetenschap, verbonden aan de Katholieke Universiteit van Leuven. In dat artikel situeert hij de plaats die het Esperanto inneemt binnen het theoretisch taalonderzoek.

Maar ook elders wordt plaats ingeruimd voor het Esperanto: zijn positie bij UNESCO is onbedreigd, en wellicht versterkt onze positie in Vlaanderen, nu ook de Vlaamse deelstaat officiële banden met de VN-organisatie heeft aangeknoopt. Je kan toch moeilijk de doelstellingen van een internationale organisatie onderteken, en dan in eigen land organisaties die daar uiterst actief aan proberen te werken finacieel de pas af snijden, of wel?

Op Internet is het Esperanto ook prominent aanwezig... Internet is inderdaad een ideaal technisch medium voor internationale contacten en Esperanto is daar gewoonweg het beste communicatieve medium voor. Wat er allemaal op internet te vinden is probeert Jorg de Mulder op een rijtje te zetten. Maar een bespreking van alle verschillende webpagina's is onbegonnen werk. Hij geeft je echter wel de adressen waar je je ontdekkingstocht op het net kan aanvatten.

Verder krijg je de gewone rubrieken, met weer de bespreking van een gedicht, een interessante brief van een Afrikaans esperantist in een vluchtelingenkamp, en enkele vragen om te corresponderen. Voor wie alternatief wil reizen kan servas nuttige diensten verstrekken, maar eigenlijk hebben wij Esperantogebruikers die deuropener niet echt nodig, het Esperanto is immers zelf de sleutel.

gvd

Onder professoren

Het academiejaar 1997-98 wordt een historisch jaar voor het Esperanto in het Nederlandse taalgebied. In Amsterdam werd op 9 april Marc van Oostendorp officieel geïnstalleerd als professor in de Interlinguïstiek en de Esperantologie. Eén dag per week zal er dus een heuse professor Esperanto rondlopen. Gedurende 5 uur zal hij belangstellende studenten onderhouden over de geschiedenis van de interlinguïstiek en een analyse geven van de belangrijkste plantalen (naast Esperanto zijn dat bijvoorbeeld Interlingua, Ido, Glossa en Volapük). Maar natuurlijk zal er ook heel wat over Esperanto worden gesproken. De studielast wordt geschat op 20 uur, en de studenten krijgen voor hun inspanning officiële punten. Het gaat dus niet om een systeem van vrije studenten, die uit zuivere interesse het vak willen volgen; neen, de studenten kunnen het vak integreren in hun specifieke universitaire opleiding.

Dat Esperanto in wetenschappelijke kringen nog altijd niet voor vol wordt aanzien, mag blijken uit de reactie van de promotor van Van Oostendorp. Toen deze laatste hem meedeelde dat hij besloten had zijn oorspronkelijk dissertatieonderwerp „Zinnen zonder onderwerp in het Italiaans" te veranderen, antwoordde de professor: „Waarom, waarom, waarom juist jij, waarom wil juist jij een proefschrift schrijven over iets kunstmatigs? En waarom, waarom kies je juist mij om dat ding te lezen en te beoordelen." Maar wellicht had Van Oostendorp goede redenen om juist hem als promotor te kiezen. De professor is namelijk een persoonlijke vriend van de bekende linguïst en cultuurfilosoof Noam Chomsky, en Van Oostendorp wilde proberen aan te tonen dat Esperanto precies past in de taaltheorie die Chomsky heeft ontwikkeld: de TGG (Transformationeel Generatieve Grammatica). Volgens Chomskys theorie bestaat er niet zoiets (abstracts) als taal, maar zijn er enkel taalgebruikers, ieder met zijn eigen systeem, die elkaar tot op zekere hoogte begrijpen.

Marc van Oostendorp, momenteel de jongste professor aan de universiteit van Amsterdam, maar dat is met zijn eigen woorden „tre provizora merito", een zeer voorlopige verdienste.

Een rare taal

Esperanto wordt meestal voorgesteld als een taal met een minimale grammatica, die verder perfect logisch is opgebouwd. Van Oostendorp wilde aantonen dat Esperanto inderdaad zo'n grammatica heeft, bedoeld om zo logisch mogelijk te zijn, maar dat die grammatica in de 110 jaar die nu verlopen zijn, eigenschappen en regels heeft ontwikkeld die niet logisch zijn. Maar die afwijkingen van de logica passen wel in de principes van de universele grammatica, de regels die volgens het concept van Chomsky gelden voor alle (natuurlijke) talen.

Het onderscheid tussen natuurlijke en kunstmatige talen had hem altijd al geïnteresseerd. Van Oostendorp leerde reeds als twaalfjarige Esperanto. En dat feit behoedde hem voor een aantal vooroordelen. „Indien ik niet vooraf de taal had gekend, zou ik er wellicht nooit enige belangstelling voor hebben ontwikkeld," zegt Van Oostendorp tijdens zijn inaugurale rede. Alle Nederlandstalige inleidingen tot de linguïstiek stellen dat zij zich bezighouden met de natuurlijke taal, en verzekeren dat dit impliceert dat zij zich niet bezighouden met kunstmatige systemen zoals formele logica, computertalen, en... Esperanto.[1] Maar in het Esperanto kan men over eender wat spreken; het wordt gesproken door kinderen en bejaarden; men kan ermee gewoon babbelen, vrijen, verwijten en dreigen. Het Esperanto heeft trouwens ook „moedertaalsprekers".[2] En dat is

1. Het Esperanto mag zelfs nog van geluk spreken, want het is vaak de enige kunsttaal die bij deze afwijzing met name wordt genoemd.
2. Zie De Standaard, 24 maart 1998, taalbijlage.

„Natuurlijke taal. De taal die binnen de menselijke gemeenschap van oudsher voor algemene kommunikatie wordt gebruikt, wordt vaak aangeduid als ,natuurlijke taal', ter onderscheiding van kunsttalen of artificiële talen en wetenschappelijke talen. Een kunsttaal zoals bv. het Esperanto is een taal die op een bepaald moment is ontworpen om als vervanging van de natuurlijke talen te dienen. De gedachte die hieraan ten grondslag ligt is dat de natuurlijke talen ten eerste nodeloos ingewikkeld zijn en ten tweede een te grote verscheidenheid vertonen om internationale kommunikatie mogelijk te maken. [...] maar deze kunsttalen vormen niet een belangrijk objekt van de algemene taalwetenschap als zodanig."

Beginselen van de algemene taalwetenschap, Dik en Kooij, Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1975, p. 10.

Esperanto, geen studie-object van de algemene taalwetenschap, een achterhaald standpunt?

juist vaak het belangrijkste criterium om te beslissen over de „natuurlijkheid" van een taal. Zeggen dat Esperanto niet natuurlijk is, is even vreemd als beweren dat bomen in een park geen onderzoeksobject kunnen zijn voor een bioloog, omdat ze zijn aangeplant.

Kosten of baten

De leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam wordt o.a. gefinancierd door de Nederlandse Esperantovereniging. Sommigen vragen zich af of het geen weggegooid geld is wegens de onbelangrijkheid van de taal. Van Oostendorp verdedigt zich: „Ik ga als het ware op safari in de Amsterdamse binnenstad, op zoek naar mossen tussen de tegels. Esperanto is ook een soort mos. Het heeft alles tegen gehad wat het tegen kan hebben. Maar het is blijven bestaan tegen de verdrukking in. Dat is voor een wetenschapper een interessant gegeven. Het is iets bijzonders, en het bijzondere helpt het gewone verklaren."

Maar het Esperanto is ook een jonge taal, die zich heeft ontwikkeld, met grammaticaregels, die de ontwerper juist nooit heeft gewild. Ook dat is een interessant aspect, dat ons veel kan leren over de evolutie van taal.

Met deze leerstoel wil hij ook zijn collega's enigszins provoceren en misverstanden uit de weg ruimen. In het afgelopen jaar gaf hij reeds meerdere lezingen, o.a. voor de Algemene Nederlandse Linguïstenvereniging. De leerstoel stelt hem echter in staat vaker met zijn collega's over het onderwerp van gedachten te wisselen, ook al zijn die er moeilijk van te overtuigen dat Esperanto inderdaad een interessant en waardig onderzoeksgebied is. Weggegooid geld kan men dit echt niet noemen. In het Europees Parlement worden ettelijke miljoenen uitgegeven voor de vertaling van alles wat in het Parlement wordt gezegd. In vergelijking daarmee valt de vergoeding van dit hoogleraarschap in het niet.

Gemengde ambities

Hoe prestigieus de nieuwe leerstoel voor de Esperantobeweging ook moge zijn – en Van Oostendorp is met zijn idealisme en enthousiasme echt wel een doorsnee lid van die beweging – toch is hij ook een realist. De cursus die hij zal doceren, wordt geen taalcursus, je kan er dus geen Esperanto gaan leren, maar een cursus linguïstiek, waarin het Esperanto wordt bestudeerd. De bedoeling is kennis over interlinguïstiek bij te brengen. De propedeutische waarde van het Esperanto krijgt daarbij ook veel aandacht. En de hoogleraar heeft ook al contacten met collega's in het buitenland. O.a. met de psycholinguïsten Corsettei (Italië) en Hiroshi (Japan). En bij zijn installatie waren ook twee collega's professoren uit Italië en Bulgarije aanwezig. Ook de status van het effectief gebruikte Esperanto wordt een belangrijk studieonderdeel. Dat daarbij spanningen tussen idealisme en wetenschap zullen ontstaan, betwijfelt hij niet. De mening van een linguïst kan bij de puristische taalgebruiker, die vecht voor een zuiver taalgebruik, wel eens in het verkeerde keelgat schieten. Maar dat is nu eenmaal zijn lot.

De toekomst

Van Oostendorp aanvaardt de stelling dat iedereen Engels kent en dat we ons daarbij maar hebben neer te leggen niet. Met de nog steeds toenemende taalproblemen, zijn er grote mogelijkheden voor het Esperanto weggelegd. Anderzijds stelt hij wel dat als Esperanto in Europa niet kan slagen, het ook overal elders tot mislukken gedoemd is.

Maar één pluim kan hij toch al op zijn hoed steken. Zijn promotor vond de dissertatie erg overtuigend. „Je hebt gelijk, Esperanto is een taal, en die moeten wij serieus nemen." Hoe meer academici dat uiteindelijk zullen toegeven, hoe groter de kansen worden voor het Esperanto. Als lid van de Esperantogemeenschap is Van Oostendorp fier dat hij de eerste professor Interlinguïstiek aan de Universiteit van Amsterdam mag zijn.

gvd

Dit artikel werd samengesteld op basis van artikelen die verschenen in *Rotterdams Dagblad* (7 april 1998), een interview met Van Oosterdorp in *Esperanto*, nov. 1997, p. 181, een een tekst van Van Oostendorp zelf die deze maand verschijnt in *FEN-X* (mei-juni 1998, p. 5).

Esperanto en andere talen

Naar aanleiding van de installatie van een leerstoel Interlinguïstiek en Esperanto aan de Universiteit van Amsterdam, die werd toegewezen aan Marc van Oostendorp, spraken wij Prof. Em. Algemene Taalwetenschap F.G. Droste van de Universiteit van Leuven aan. Wij vroegen hem om een bijdrage over de plaats van het Esperanto tussen andere talen en in de algemene taalwetenschap in het bijzonder.

Dat een standaardwerk als de *International Encyclopedia of Linguistics*[1] onder de vele talen die erin behandeld worden het Esperanto zelfs niet noemt, wijst niet op een hoog aanzien in kringen van vakmensen. In de grote *Van Dale*[2] wordt het in ieder geval nog vermeld als „kunsttaal voor internationaal gebruik", maar ook dat duidt niet op een hoge graad van waardering en kan zelfs tot verwarring leiden. Onder kunsttalen (*‚artificial languages'*) rekent men immers tegenwoordig programmeer- en computertalen, de verschillende logica's, maar niet het Esperanto. Dat moet het gewoonlijk doen met de ietwat denigrerende omschrijving „kunstmatige taal", hetgeen de onechtheid ervan scherp lijkt te profileren.

Nu kan op verschillende gronden worden betoogd dat Esperanto geen natuurlijke taal is, dat wil zeggen geen *„marker of ethnic identity"*[3], waarmee een gemeenschap opgroeit en die omgekeerd de groei van de gemeenschap mede bepaalt. Maar wat die kwalificatie ‚natuurlijk' mist, mist dat ook noodzakelijk de eigenschappen die de menselijke taal karakteriseren? Is het Esperanto ondanks zijn kunstmatige oorsprong toch als een taal te beschouwen? En als dat laatste moeilijk ontkend kan worden, is het dan wel een echte, een volwaardige taal?

In de taalwetenschap zijn er talloze deeldisciplines die hun aandacht richten op een bepaald onderdeel van de taal met voorbijgaan van talloos vele andere aspecten. Zo bestudeert de sociolinguïstiek het taalgebruik in zijn sociale contekst, de taalvariatie, de rol van minderheidstalen. De ethnolinguïstiek heeft eerder antropologische uitgangspunten en onderzoekt de wisselwerking van taal en cultuur. En terwijl de taalfilosofie de verhouding van denken en taal bestudeert, concentreert de psycholinguïstiek zich op taalverwerving en informatieverwerking in het brein.

Het zal duidelijk zijn dat de sociolinguïst weinig op heeft met een bedacht product als het Esperanto, terwijl ook de ethnolinguïst meer belangstelling heeft voor taal en taalgebruik van vreemde en verre culturen. Maar impliceert dat dat Esperanto de status van natuurlijke taal, zoals Engels, Chinees, Swahili mist? Met die laatste taal zijn we in ieder geval op een domein dat ons voorzichtig moet maken. Als we daar enerzijds het moderne Hebreeuws en het Bahasa Indonesia naast stellen en anderzijds pidgintalen als het Tok Pisin van Nieuw Guinea, dan moeten we wel op onze tellen gaan passen. Dat Hebreeuws van vandaag kreeg immers pas op het eind van de 19de eeuw de status van gesproken taal en pidgintalen functioneren als lingua franca tussen sprekers van verschillende talen en zijn geen moedertaal voor nieuwkomers op de aarde. (Wordt zo'n pidgin toch moedertaal, dan noemen we het creools.)

Om de plaats van het Esperanto tussen de vijf-, zesduizend (andere) talen van onze dagen te bepalen, zullen we dus niet bij sociolinguïstiek, ethnolinguïstiek en dergelijke te rade moeten gaan, maar bij de taalwetenschap in haar breedste zin. De vraag luidt dan: wat maakt de taal van de mens zo uniek en geldt die uniciteit ook voor het Esperanto? Welnu, talen zoals het Nederlands onderscheiden zich van niet-talige communicatiesystemen door (a) hun specifieke bouw en (b) de daardoor mogelijk geworden specifieke functies.

Niet-talige communicatiesystemen zoals die van dieren, maar ook kleding, gebaren, gelaatsuitdrukkingen, kleurenschema's enzovoort, werken met enkelvoudige tekens: een clubdas verwijst naar lidmaatschap, blauw is de kleur van de trouw, bloemen bevestigen de vriendschap. De relatie van teken en object is hier eenduidig, invariant en gebonden aan de natuurlijke omgeving. De taal als communicatiemiddel werkt principieel met complexe tekens: niet met klanken of woorden maar met zinnen en teksten. De consequentie daarvan is ingrijpend. Een zin, opgebouwd uit een subject en een predikaat, verwijst niet eenduidig naar een vast object maar creëert een op zichzelf staande voorstelling: *De duivel is oud, Frits begint te dementeren.* Het bijzondere van dit type taaltekens is dat ze geconfronteerd kunnen worden met de werkelijkheid en dat ze aldus gemeten worden naar hun waarheidswaarde. Zo kan Frits best ‚compos mentis'* zijn, maar door een hevige koortsaanval even de draad van zijn verhaal kwijt zijn geraakt.[4]

Met die waarheidsfunctie hebben we al een bijzondere kwaliteit van de menselijke taal vastgelegd. Voor niet-talige tekensystemen geldt dat immers niet: het reukspoor van een hond is niet waar of on-

* bij zijn volle verstand (red.)

waar, en het lied van de lijster of het aperitief voor het diner is dat evenmin. De waarheidsfunctie geldt wel voor de tekst. Wie zegt *Zij trouwde en werd zwanger* terwijl zij in werkelijkheid zwanger werd en trouwde, heeft wat je noemt de waarheid geweld aangedaan.
Een tweede specifieke functie waardoor taal zich onderscheidt, is de mogelijheid om er ideeën, gedachten, hogere denkvormen in te ontwikkelen. Taal is door haar bijzondere bouw boven het niveau van het communicatieve uitgegroeid, het is denksysteem ,par excellence' geworden: ieder artikel in dit tijdschrift legt daarvan openlijk getuigenis af.
En dan is er nog een derde specifieke functie die ook alweer berust op de bouw van de natuurlijke taal: dat is de ongelimiteerde semantische creativiteit. Door het slimme combinatievermogen van een paar handenvol spraakklanken kunnen er altijd nieuwe tekens voor nieuwe objecten worden gefabriceerd: *nozem, provo, ecstasypil,* en noem maar op. En door de creatieve zinsstructuren met noemterm (subject) en eigenschapsterm (predikaat) kan men binnentreden in het domein van het onzichtbare, het buitenaardse, de abstractie. Zo brengt de beeldspraak zaken binnen ons bereik, die anders ongrijpbaar en dus onkenbaar zouden zijn: *het binnenste van ons gemoed, de voorstellingen in ons brein, de schijngestalten van de maan.*
Samenvattend mogen we stellen dat alle menselijke talen beschikken over een handig klein setje spraakklanken (1), over enkele simpele woordbouwregels (2), over het combinatieprincipe om woordgroepen en zinnen te maken (3) en over de logica van de tekstopbouw (4). Door het samenspel van die vier grammatische principes kunnen ze honderdmaal meer dan andere tekensystemen: het begeleiden en leiden van het denken. Dat geldt voor het Chinees evenzeer als voor het Nederlands en het geldt ook voor het Esperanto. Dat die laatste taal (gewoonlijk) geen moedertaal is in een gesloten gemeenschap en niet gegroeid is uit een streektaal via politieke en economische druk, en..., en..., verandert noch de karakteristieke bouw noch de daaraan gekoppelde functies. Esperanto is een bedachte taal en (mede/juist/ook) daarom een taal in de volle zin des woords.

1. W. Bright, ed. (1992). *International Encyclopedia of Linguistics* , 4 Vol's. New York-Oxford: Oxford University Press.
2. G. Geerts & H. Heestermans (1992). *Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal.* Utrecht-Antwerpen.
3. *International Encyclopedia* , Vol. 1, p. 177.
4. F.G. Droste (1996). *Teken, Taal en Werkelijkheid.* 's-Gravenhage: SdU Uitgeverij, p. 57 evv.

De mening van een minister

In een interview in *Taalschrift* (1998/1), het tijdschrift van de Nederlandse Taalunie, doet de Nederlandse minister Jo Ritzen boude uitspraken.
Over taal zegt hij: „Taal is meer dan uitsluitend communicatie. Het is een belangrijk onderdeel van onze identiteit. Je bepaalt er je politieke, economische en culturele positie mee. Wie zijn taal makkelijk opgeeft, geeft al heel snel een belangrijk stuk van zijn positie op. Dat wil niet zeggen dat je eenkennig moet zijn. Meertaligheid en een stevige positie van de eigen taal sluiten elkaar niet uit."
Deze uitspraak loopt gelijk met de mening van Zlatko Tisljar (zie *Horizontaal* , 1997/6, p. 4). Ook hij legt de nadruk op de band tussen taal en (groeps)-identiteit. Trekt de minister echter dezelfde conclusie waar het taal op Europees niveau betreft?
Klaarblijkelijk niet. Even verder zegt hij immers: „De reden waarom er zoveel Engels wordt gesproken, is omdat er verschillende soorten Engels worden geaccepteerd. De reden dat Frans heel lastig in omloop komt, is omdat de Fransen zelf niet accepteren dat er meerdere soorten Frans zouden kunnen zijn. Naast het Engels in Engeland, de Verenigde Staten en Australië, bestaat er in de wereld een tweede soort Engels met een vocabulaire van ongeveer tweeduizend woorden. Dat is een interessante en belangrijke communicatietaal, maar je kunt eigenlijk zeggen dat het gewoon een andere taal is. Een taal die door Nederlanders veel en goed wordt gesproken."
Voor de internationale communicatie wordt het Esperanto meestal afgeschreven omdat het een kunstmatige taal is. Maar is een taal met een woordenschat van 2000 woorden – over het grammaticale aspect spreekt de minister niet eens! – dan wel een valabel alternatief? Impliciet wordt hier toegegeven dat de talige kwaliteiten van een taal absoluut geen rol spelen bij de beoordeling of een taal al dan niet in aanmerking komt als internationaal communicatiemiddel. Geografische spreiding, aantal sprekers, maar ook politieke en economische macht zijn dat wel. Voor het Esperanto is het dus belangrijk de nadruk te blijven leggen op zijn democratische waarde (want bereikbaar voor het grootst aantal mensen) en zijn efficiëntie en economisch rendement.
Kan de ont-luister-de taal die de minister beschrijft, de taal van de Europese identiteit zijn? Dat lijkt mij twijfelachtig. Die lijkt enkel geschikt om te *surf*-en op het net en te *suffer*-en in andere situaties. gvd

Waar ga je naartoe Unesco?

In de loop van maart ondertekende minister president van de Vlaamse Gemeenschap Luc Van den Brande, uit hoofde van de Vlaamse Regering, een officiële samenwerkingsovereenkomst met Unesco. In het licht van deze gebeurtenis valt het niet uit de toon om even de verhouding van de Esperantobeweging met Unesco te belichten. Deze contacten dateren al van 1954 en werden in 1987 opnieuw bekeken. André Staes die in 1987 in opdracht van Universala Esperanto Asocio (UEA – Esperanto Wereldvereniging) een groot deel van het studiewerk daaromtrent verrichtte, vatte voor Horizontaal *de huidge stand van zaken samen.*

„Vermits oorlogen hun oorsprong vinden in de menselijke geest, moeten de middelen om vrede te dienen in de menselijke geest worden opgebouwd."

Dit zinnetje staat letterlijk in de statuten van Unesco. Het leert ons wat het doel is van deze organisatie, maar vertelt ons nog niets over de wegen die deze organisatie gaat bewandelen om dit nobel doel te bereiken.
Tijdens de oprichtingsconventie in 1945 te Londen werden deze wegen duidelijk aangegeven. Eigenlijk vind je de halve waarheid al terug in de naam van deze dochterorganisatie van de Verenigde Naties, want Unesco betekent: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Verenigde Naties Educatieve Wetenschappelijke en Culturele Organisatie).
De organisatie, met hoofdzetel te Parijs, zal bijdragen tot vrede en veiligheid door de samenwerking van de volkeren, door de bevordering van onderwijs, wetenschap en cultuur, om aldus over de hele wereld eerbied te scheppen voor de gerechtigheid, het recht en de fundamentele vrijheden van de mens, die gelden voor alle volkeren, zonder onderscheid van ras, geslacht, taal of godsdienst.
De Esperantobeweging heeft natuurlijk vooral oog voor dat ene woordje „taal". De voertalen van Unesco zijn in de praktijk Engels en Frans. Esperantosprekers dromen echter van een neutrale plantaal omdat die de gelijkheid tussen de verschillende taalgroepen beter zou bevorderen. Iedereen moet een inspanning leveren om deze taal te leren, het is bijna voor iedereen een bijkomende taal. Omdat ze bovendien ook sneller kan worden aangeleerd dan andere talen, bevordert ze de communicatie tussen anderstaligen en draagt ze zo bij tot vrede.
Tijdens verscheidene algemene vergaderingen van Unesco werd het nut van Esperanto erkend. Een eerste keer gebeurde dit in 1954 te Montevideo. Het gevolg was dat vele landen het aanleren van Esperanto in het onderwijs toelaten als er voldoende interesse is. Ook België heeft een dergelijke wet gestemd. Een tweede resolutie in het voordeel van Esperanto kwam er in 1987 te Belgrado, mede dankzij de Belgische ambassadeur bij Unesco. Toen werden de Lid-Staten van Unesco aangemoedigd om projecten te organiseren in de scholen en het hoger onderwijs om de problematiek van de taalproblemen verder te bestuderen en zo een vorm van taalbewustzijn te ontwikkelen bij jongeren.
In de jaren negentig heeft de Esperantobeweging kennisgemaakt met de Unesco in beweging. Geplaagd als zij was door financiële en ideologische perikelen begon deze organisatie de bal terug te spelen naar de Lid-Staten en de samenwerkende organisaties.
Vele resoluties bleven trouwens dode letter. Unesco heeft dan iedereen, ook de Esperantobeweging, gestimuleerd om na te kijken wat er nu al aan resultaten werd bereikt tot hiertoe en daarover een rapport te maken. Het devies is: minder resoluties en meer resultaten.
Maar de omwenteling lukte niet zo snel als verwacht en dus besloot Unesco om zich vrij te maken van alle minder arbeidsintensieve organisaties. Gelukkig heeft de Esperantobeweging haar vlag weten te verdedigen. UEA behield haar positie van samenwerkende organisatie en ook Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj (ILEI – Internationale Vereniging van Esperantosprekende Leraren) veroverde de status van een NGO (niet-gouvernementele organisatie) die operationele relaties met Unesco mag onderhouden.
De hoofddoelstelling van Unesco is nog steeds dezelfde gebleven. Federico Mayor, de huidige directeur-generaal, beklemtoonde de belangrijke rol die is weggelegd voor de NGO's in het kader van het Unescoprogramma voor vredescultuur.
De Esperantoafgevaardigden werden al uitgenodigd om mee te werken in verscheidene comités maar misschien kunnen zij ook eens met een eigen project voor de dag komen? Rechtdoor is nog steeds de kortste weg. André Staes

Meisjesportret in de Esperantopoëzie

Het gedicht dat ik dit keer wens te bespreken heet „Amata, venu!" (Geliefde, kom!). Het werd geschreven door de Italiaanse Lina Gabrielli, die in 1955 esperantiste werd. Ze was werkzaam als journaliste en uitgeefster. In het Esperanto schreef ze verhalen (*La kombilo*, 1962 en *Bill kaj lazuraj okuloj*, , 1964), novellen (*Karnavalo*, 1973, *La ĝardeno de la urbestro*, 1978) en gedichten, waaronder in 1975, samen met de Noor Kjell Walraamoen, de gedichtenbundel *Ni devas vivi.* Uit deze dichtbundel is het gedicht van vandaag ontleend.

Amata, venu!

Amata, venu!
Mi ankoraŭ ne povas.
Patrino mia ne lasas
min foriri.
Verŝajne ŝi tute
forgesis
la belajn jarojn
de sia juneco
kiam per amo
al patro mia
ŝi venigis min en tiun
krudan mondon.
Patrino mia
nun iras al preĝejo,
ĉar ŝi konsolas sin
nur per la preĝo.
Ho mi ne scias,
mi ne scias preĝi
se mi ne premas cin
al koro mia!
Ho mi ne scias,
mi ne scias preĝi
se piulino konsolas sin
per preĝo
sen la kompreno
por doloroj miaj!
Se ni revidos nin
mi iĝos pia,
se ni ne vidos nin,
unu la alian,
mi certigas cin
ke mi ĉion malamos,
eĉ kreinton
je la alta ĉielo.

In de Nederlandse letterlijke versie:

Geliefde, kom!

Geliefde, kom!
Ik mag nog niet,
Mijn moeder laat mij niet
weggaan.
Waarschijnlijk is ze helemaal
vergeten
de mooie jaren
van haar jeugd
wanneer door liefde
zij me deed komen in deze
rauwe wereld.
Mijn moeder
gaat nu naar de kerk,
want ze troost zich
slechts door gebed.
O ik weet niet,
ik weet niet hoe te bidden
als ik je niet druk
op mijn hart!
O ik weet niet,
ik weet niet hoe te bidden
indien een vrome vrouw zich
troost
door het gebed
zonder enig begrip
voor mijn leed!
Als wij elkaar weerzien
zal ik vroom worden,
als we mekaar niet zien
„wij beiden",
dan verzeker ik je
dat ik alles zal haten,
zelfs de schepper
hoog in de hemel

Een gedicht zonder rijmen, zonder strofen, er zit geen regelmatig ritme in, geen metrum. Is dit nog poëzie? Is dit geen proza met de woorden alleen maar onder mekaar geschreven?

De aanhef is toch al onprozaïsch, zowel naar vorm als naar inhoud. Proza spreekt niet direct iemand aan, tenzij misschien de lezer, maar hier roept de tekst de geliefde aan. In proza kan dat niet. De volgende twee zinnetjes klinken echter wel als proza: kort en zakelijk, voilà, dat is de situatie.

Maar, hoe bondig deze inleiding ook moge zijn, ze leert ons al een heleboel: liefde tussen twee mensen (*amata*), een smachtend verlangen (*venu!*). Het meisje is te jong (*ankoraŭ ne*), maar is toch bereid tot heimelijke relaties (*venu!*) en het verbod van moeder te omzeilen.

Na deze korte maar veelzeggende zinnetjes komt dan als contrast een heel lange zin die zich uitstrekt over zeven regels (r. 5-12). Reeds klinkt in een paar woorden een gevoel van bitterheid door: *ŝi forgesis, krudan mondon*. De moeder had een mooie jeugd, zij mocht haar liefde uitleven, zij mocht nieuw leven scheppen, maar niet de dochter. Voor haar is dit een vijandige wereld. Waarom in de vijftiende regel *konsolas sin*? Wegens deze rauwe wereld? Wegens het oud worden, het vervliegen van de *belaj jaroj de sia juneco*? Twee levensmomenten worden tegen elkaar opgezet en de vergelijking krijgt een extra nadruk door de symmetrische bouw van twee belangrijke regels: *kiam per amo* (r. 9) en *nur per la preĝo* (r. 16). Onder de schijnbaar losse, dagdagelijkse stijl zit een structuur verscholen.

Zover heeft de jonge vrouw zich nog kunnen bedwingen, maar nu slaakt ze een kreet van opstand. Zo hevig zelfs dat ze in herhaling valt (r. 17-18: *Ho mi ne scias, mi ne scias...*). De uitbarsting verrast des te meer, daar ze volgt op de twee lange vorige zinnen, die eerder redenerend klonken. Maar nu breekt de passie door, een vechtlustige passie die voorwaarden stelt: als we mekaar niet terugzien, kan de godsdienst mij gestolen worden! En de dreiging wordt zowaar nóg eens uitgeschreeuwd (r. 21-22), met een nieuwe voorwaarde (*se piulino...*). Brutale meid, dat smalende woord over haar moeder: piulino! Maar beseft ze misschien dat ze te ver is gegaan? In r. 27 en r. 28 schuift ze diplomatische een voorwaardelijke belofte naar voren *(mi iĝos pia se...)*. Toch voelt ze dat dreigingen meer uithalen: als ze haar zin niet krijgt, grijpt ze naar het ergste, zal ze, in haar grenzeloze haat, zich zelfs vergrijpen aan het allerheiligste (*eĉ kreinton je la alta ĉielo*). Dit

Vlucht uit de verveling...

Als medewerker van UEA voor Esperanto in Afrika heb ik vele contacten met vluchtelingen. Hun lot is slecht, het ontbreekt hen aan zowat alles: onderdak, voedsel, geneesmiddelen... soms zelfs aan de meest elementaire vorm van veiligheid. De vluchtelingenkampen van UNCHR deugen helemaal niet.
Sinds 1996 correspondeer ik met Ahombo Scoty Okoko. Hij vluchtte uit Zaïre naar Tanzania, en kwam terecht in het kamp van Lugufu (in de provincie Kigoma). Het is een woestijnachtige en zeer warme streek. Blanken komen er zelden. Zelfs de officiële vertegenwoordigers van het Rode Kruis ziet men er nooit. De rudimentaire huisjes van bamboestokken en plastic verdienen nauwelijks de naam tent.
Ahombo Okoko bleef echter niet bij de pakken neerzitten. Hij leerde per correspondentie wat Esperanto en stichtte samen met enkele vrienden het *Centre d'Education et Droits de l'Homme* (Centrum voor Opvoeding en Mensenrechten) om de mensenrechten te beschermen. Zo probeert hij de mensen te leren hoe ze zich waardig en vredevol kunnen gedragen en verzetten tegen geweld en agressie, want in het vluchtelingenkamp komen geregeld opstanden, moorden en folteringen voor. Ook bij persoonlijke conflicten probeert CEDH te bemiddelen. Er zijn geen contacten met officiële instanties en alles is verdacht, zelfs relaties met Amnesty International.
Eind december 1997 kon hij een enveloppe met brieven meegeven, want postzegels zijn een ongekende luxe. Toch zou hij graag zoveel mogelijk corresponderen, want het leven in een vluchtelingenkamp is eenzaam en eentonig. Hij mag zich slechts enkele kilometers buiten het kamp bewegen en in het vluchtelingenkamp zelf is er geen enkele ontspanningsmogelijkheid. Er is gewoonweg niets te doen. Elk contact met de buitenwereld is dus welkom.
Ik probeer voor Ahombo pennenvrienden te vinden. Schrijf hem een brief over mensenrechten of om Esperanto te leren. Corresponderen kan je trouwens gemakkelijk combineren met onderwijzen bijvoorbeeld door zijn brief te corrigeren of je eigen brief van grammaticaal commentaar te voorzien.
Zijn adres: P.O. Box 612, Kigoma, Tanzanio. Je kan ook proberen per fax (+ 255 695 3758) of per elektronische post (caritas-kgm@maf.org) te schrijven... of meest aangewezen wellicht de drie manieren tegelijker tijd.
Hans Bakker

Corresponderen

Voor velen is corresponderen vrijwel de enige mogelijkheid om Esperanto internationaal actief te gebruiken. Voor Eugeno Perevertajlo uit Uzbekistan – het land waar onze Eerste Minister, Jean-Luc Dehaene tijdens zijn laatste reis een onbekende en verwaarloosde markt en handelspartner ontdekte – is dat het argument waarmee hij zijn jeugdige leerlingen motiveert. De voldoening die zij ondervinden wanneer zij een brief uit het buitenland ontvangen, is onbeschrijfelijk. Wil je hem helpen, meld je dan bij Eugeno S. Perevertajlo, ab/k 140 Poĉtamt, SU-700000, Taŝkent, Uzbekistan. Beschik je over e-mail, stuur hem dan je boodschap elektronisch: eugeny@esper.gimli.com. Hij zit op je boodschap te wachten.

Ook in Polen is er een gegadigde om te corresponderen. De 17jarige Maciej Jaskot heeft Esperanto geleerd en wil zelfs zijn hele familie overhalen om dat ook te doen en zo een echt Esperantogezin te vormen. Maar hij wil ook contacten met het buitenland.
Schrijf hem via e-mail: jaskotm@polbox.com of per gewone brief: Maciej Jaskot, ul. Gladka 15 m1, PL-02 172 Warschau, Polen.

---

meisje is een vulkaan. Deze liefde kan bergen verzetten.
Wat nu de bouw van dit gedicht betreft, is het wel interessant even na te gaan hoe mooi de tekst is geschraagd door een hechte structuur. Ik wees reeds op het paar *per amo* (r. 9) en *per la preĝo* (r. 16). De tweede helft van het gedicht wordt dan ingeleid door die dubbel herhaling van *mi ne scias*, die klinkt als een onheilspellend refrein, en verder steunt het einde helemaal op voorwaardelijke zinnen:

mi ne scias..., se mi ne...
mi ne scias..., se piulino...
se ni revidos nin..., mi...
se ni ne vidos nin..., mi...

Merk ook de dynamiek die de tekst in crescendo naar een climax voortstuwt: na één enkele kreet (*Amata, venu!*), eigenlijk de inleidende paukenslag, komt een lange vlakte van 15 beschouwende regels. Vanaf 17 (*Ho mi ne scias*) tot het einde stijgen dan de spanning en de toon stuk voor stuk tot een paroxisme: de ergste heiligschennis (*eĉ kreinton*). Gevoelsgeladener kan niet! En toch zonder pathos, in eenvoudige, haast kinderlijk eenvoudige taal. Een mooi gedicht van de Italiaanse Lina Gabrielli.
evd

Ni devas vivi is verkrijgbaar in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond. Prijs: 191,– BEF + verzendingskosten.

Kiomope?

We bespreken afleidingen van telwoorden waarmee je verzamelingen kunt aanduiden en de tabelwoorden die beginnen met *ki-*. We geven oefenmateriaal dat afkomstig is van het Elementa examen dat op 17 mei 1997 heeft plaatsgevonden in De Bilt. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15,NL-7533 VP Enschede. E-mail: *asdevries@wxs.nl.*

Verzamelingen en telwoorden

Een groep van een bepaalde omvang wordt aangeduid door een *-o* (de uitgang van het zelfstandig naamwoord) achter het telwoord te plaatsen:

duo tweetal
dek-duo dozijn

Net als bij de hoofdtelwoorden die op een *-o* eindigen, moet het voorzetsel *da* worden gebruikt, wanneer er een ander zelfstandig naamwoord volgt:

Mi legis dudekon da libroj.
Ik heb een twintigtal boeken gelezen.
Mi avertis jam centojn da fojoj.
Ik heb al honderden keren gewaarschuwd.
Restas ankoraŭ multo da aferoj farendaj.
Er blijft nog een veelheid aan dingen te doen.

-op

Soms is het nodig om van een woord dat een verzameling aanduidt, een bijvoeglijk naamwoord of een bijwoord te vormen. Maar wanneer je de uitgang *-o* zonder meer zou vervangen door een *-a* of een *-e*, dan zou je een rangtelwoord krijgen. Om een en ander mogelijk te maken wordt het achtervoegsel *-op* aan het telwoord toegevoegd:

Dek-kvinope ili atakis min.
Met z'n vijftienen vielen ze me aan.
Duopa promenado estas agrabla.
Met z'n tweeën wandelen is fijn.
Triopigita fadeno ne baldaŭ disŝiriĝas.
Een driedubbele draad breekt niet snel.

Uit bovenstaande uitleg is op te maken dat de vorm *-opo* in feite overbodig is (immers: *triopo = trio*). Sommigen voelen toch de behoefte om *-opo* te gebruiken wanneer ze willen benadrukken dat het om een groep mensen gaat in plaats van een groep dingen. Het achtervoegsel *-op* is ook achter onbepaalde telwoorden te gebruiken:

multope met velen
kelkope met enkelen

Unu

Een verzameling van één is logischerwijs niet mogelijk. Toch kom je ook de vormen *unuo* en *unuope/unuopa* tegen. *Unuo* betekent „eenheid", *unuope* betekent „in z'n/je eentje" en *unuopa* betekent „afzonderlijk", „geïsoleerd":

Duope oni faras pli ol unuope.
Met z'n tweeën doe je meer dan in je eentje.
La metro estas unuo de longo.
De meter is een eenheid van lengte.
Ne skribu tiun ciferon en la kolumno de dekoj, sed en tiu de unuoj.
Schrijf dat cijfer niet in de kolom met tientallen, maar in die met eenheden.
Oni konstatis nur unuopajn kazojn de poliomjelito.
Er werden slechts geïsoleerde gevallen van polio geconstateerd.

OEFENING 1: Vertaal in het Esperanto:

1. Ik heb een half dozijn kopjes gekocht.
2. Met meerdere mensen gingen we naar huis.
3. Eenlingen houden er niet van om met velen in een kamer te zijn.
4. Het kwartet speelde mooi viool.
5. Wat het bezoekersaantal betreft moet u niet denken aan honderden maar aan duizenden.

De *ki*-woorden

Door de *ki*-woorden worden in de eerste plaats vragende zinnen ingeluid:

Kion mi vidas?
Wat zie ik?
Kiun libron mi legu?
Welk boek moet ik lezen?
Kien vi iras?
Waar ga je heen?
Kiam vi venis?
Wanneer ben je gekomen?
Kial vi venis?
Waarom ben je gekomen?
Kiajn florojn vi preferas?
Wat voor bloemen hebben jouw voorkeur?
Kies biciklon vi pruntis?
Wiens fiets heb je geleend?
Kiel vi funkciigis la maŝinon?
Hoe heb je de machine aan de praat gekregen?
Kiom da lernejanoj estas malsanaj?
Hoeveel scholieren zijn ziek?

Net als in het Nederlands, kun je met vraagwoor-

den ook een vragende bijzin maken, door bijvoorbeeld *„Mi ne scias, ...”* voor de hierboven genoemde voorbeelden te plaatsen:

Mi ne scias, kiam vi venis.
Ik weet niet wanneer je gekomen bent.
Mi ne scias, kien vi iras.
Ik weet niet waar je heengaat.
Nun mi komprenas, kial li ploras.
Nu begrijp ik waarom hij huilt.

Uit de *ki*-serie worden vooral de woorden *kia, kiel* en *kiom* ook in uitroepen gebruikt:

Kia bruo!
Wat een herrie!
Kiel stulta li estas!
Wat is hij dom!
Kiom da soldatoj mortis!
Hoeveel soldaten zijn er wel niet omgekomen!

Het woord *kiel* wordt overigens in veel verschillende functies gebruikt (zie *Lingva Rubriko* 1996/2).

Achter *ki*-woorden kun je het woordje *ajn* plaatsen om aan te geven dat het om iets willekeurigs of onbepaalds gaat:

Kiam ajn vi venos, vi estos bonvena.
Wanneer je ook komt, je bent welkom.
Kiel ajn riĉa mi iĝos, mi neniam aĉetos aŭton.
Hoe rijk ik ook word, ik koop nooit een auto.

Soms zie je dat *ajn* achter een *ki*-woord wordt geplaatst, waar het logischer zou zijn om een *i*- of *ĉi*-woord te gebruiken.

Mi akceptos kiun (of: *iun/ĉiun) ajn pagon.*
Ik zal welke betaling dan ook aannemen.
Esperanto estas pli facila ol kiu (of: *iu*) *ajn alia lingvo.*
Esperanto is makkelijker dan welke andere taal dan ook.

OEFENING 2: Vertaal en gebruik daarbij *ki*-woorden:

1. Ik heb nog niet gehoord wiens boek de prijs heeft gekregen.
2. Wat ook de reden is waarom je niet gekomen bent, je had me toch kunnen bellen!
3. Wat een vreemde vent! Hij is bereid ieder willekeurig meisje te trakteren.
4. Hoeveel punten je ook scoort, je kunt niet meer winnen.
5. Wat!? Waar je ook heen gaat, ik wil weten wanneer je terugkomt.

Verder worden de woorden uit de *ki*-serie gebruikt om betrekkelijke bijzinnen in te leiden. Ze verwijzen dan naar (een deel van) de hoofdzin:

*Mi iros al Amsterdamo, **kie** loĝas mia amikino.*
Ik ga naar Amsterdam, waar mijn vriendin woont.
*Mi amas la knabinon, **kies** okuloj estas verdaj.*
Ik houd van het meisje, wier ogen groen zijn.
*Li redonis la monon, **kiun** mi pruntedonis al li.*
Hij gaf het geld terug, dat ik hem geleend heb.
*Li redonos la monon, **kio** estas honesta.*
Hij geeft het geld terug, hetgeen eerlijk is.
*Jen io, **kio** plaĉas al mi.*
Dat is iets, wat ik leuk vind.
*Redonu ĉion, **kion** mi donis al vi!*
Geef alles terug, wat ik je gegeven heb!
*Mi ŝatas (tion) **kion** vi faras.*
Ik vind het fijn wat je doet.
*Mi ŝatas tion, **kio** estas prezentita sur la podio.*
Ik vind het leuk, wat er op het podium wordt gepresenteerd.
*Ĝenas min (tio), **kio** ĝenas ankaŭ vin.*
Ik stoor me (daaraan), waar jij je ook aan stoort.

Enkele *ki*-woorden worden ook als voegwoord gebruikt:

***Kiam** Petro faris edziĝoproponon al Anna, ŝi laŭte ekridis.*
Toen Piet Anna ten huwelijk vroeg, begon ze hard te lachen.
***Kie** estas aŭtovojo, troviĝu ankaŭ benzinstacio.*
Waar een autoweg is, moet ook een tankstation zijn.
***Kien** ajn li iris, la sekreta polico persekutis lin.*
Waar hij ook heen ging, achtervolgde hem de geheime politie.
*La aktoroj flustris unu al la alia, **kiel** la reĝisoro instrukciis ilin.*
De acteurs fluisterden naar elkaar, zoals de regisseur hen had geïnstrueerd.

OEFENING 3: Maak van twee zinnen één zin, door ze te verbinden met een *ki*-woord:

1. Mi legis libron. La aŭtoro gajnis Nobelpremion.
2. Mi vekiĝas. La vekilo sonoras.
3. Jen knabino. Mi amas ŝin.
4. Mi legis tri librojn en unu tago. Tio estas miriga.
5. Mi vizitis Amsterdamon. Estas multaj muzeoj en Amsterdamo.
6. Jen buterujo. Mi metis fromaĝon en la buterujon.

Uitwerkingen van de oefeningen

Oefening 1: 1. Mi aĉetis seson da tasoj. 2. Plurope ni iris hejmen. 3. Unuopuloj ne ŝatas esti multope en unu ĉambro. 4. La kvar(op)o bele violonludis. 5. Koncerne la nombron de la vizitantoj oni ne imagu centojn, sed milojn.

Oefening 2: 1. Mi ankoraŭ ne aŭdis kies libro premiiĝis. 2. Kial ajn vi ne venis, vi ja povintus telefoni min! 3. Kia strangulo! (Kiel st ranga ulo!) Li pretas regali kiun (ĉiun) ajn knabinon! 4. Kiom ajn da poentoj vi akiros, vi ne plu povos gajni. 5. Kio!? Kien ajn vi iros, mi volas scii kiam vi revenos.

Oefening 3: 1. ..., kies aŭtoro...; 2. ..., kiam la vekilo...; 3. ..., kiun mi amas. 4. ..., kio estas miriga. 5. ..., kie estas multaj muzeoj. 6. ...., en kiun (kien) mi metis fromaĝon.

Schrijfopdracht en dictee Elementa

Bij het Elementa examen van 17 mei 1997 stonden onder andere een schrijfopdracht en een dictee op het programma. We nemen deze examentaken hier op, zodat u wat oefenmateriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen.

Schrijfopdracht

Kies een van de twee onderstaande schrijfopdrachten en voer die uit. Verwerk daarbij de punten tot een samenhangend stuk in het Esperanto. Het geheel moet in totaal ongeveer 200 woorden bevatten (ca. 1 kantje). U hoeft zich niet strikt aan de volgorde van de punten te houden. Behalve op inhoud wordt de schrijfopdracht ook beoordeeld op taalgebruik. Tijd: 1 uur en 15 minuten.

1. Liedjes

U bezit een muziekboek met Slowaakse liedjes en van enkele hiervan zou u graag de vertaling in het Esperanto willen hebben. Nu hebt u een correspondentievriend(in) in Slowakije. Schrijf hem of haar een brief, waar de volgende punten in verwerkt zijn:

1. Datum, aanhef en begroeting.
2. Bedank voor de ontvangen brief en informeer naar zijn of haar gezondheid.
3. Vraag om de vertaling van enkele liedjes, waarvan u de tekst meestuurt en vertel waarom u de liedjes vertaald wilt hebben.
4. Vertel waarom u het afgelopen jaar niet naar het Esperantocongres bent geweest, waar uw vriendin/vriend u hoopte te ontmoeten.
5. Schrijf iets over uw vakantiebesteding en over het feestje dat u ter gelegenheid van uw verjaardag hebt gegeven.
6. Bedank voor de te nemen moeite en laat weten dat u geen haast hebt met de liedjes.
7. Afsluiting.

2. Aanmaning

U krijgt een onterechte aanmaning van de Esperantovereniging waar u lid van bent. U zou de contributie van vorig jaar nog moeten betalen. U schrijft een brief aan de penningmeester Mark Frank waar de volgende punten in verwerkt zijn:

1. Datum, aanhef en begroeting.
2. Verwijs naar de brief die u van de heer Frank hebt ontvangen.
3. Geef aan
   – dat u een Esperantotentoonstelling heeft georganiseerd in de plaatselijke bibliotheek
   – en dat u de onkosten hiervan twee maanden geleden bij de penningmeester hebt gedeclareerd;
   – en dat u uw contributie van deze onkosten hebt afgetrokken.
4. Geef aan dat u vermoedt dat de heer Frank een en ander over het hoofd heeft gezien.
5. Vermeld dat u nog geen geld hebt gezien van de genoemde declaratie en dat u voor de zekerheid nog maar eens een kopie van de declaratie hebt bijgevoegd.
6. Spreek de hoop uit dat deze brief duidelijkheid schept.
7. Afsluiting.

Dictee

Tezamen met de luistertoets, meet het dictee de luistervaardigheid van een kandidaat. Een dictee duurt zo'n 15 minuten. De zinnen worden meerdere keren, zowel in stukjes als in zijn geheel voorgelezen. U kunt hiermee oefenen door iemand te vragen onderstaande zinnen te dicteren.

1. Ĉi-pere ni oficiale sciigas ke prokrastiĝis la prezento de la antaŭkongresa programo.
2. Ĵaŭde ŝi ankoraŭfoje legis la artikolon de la ĉef-redaktoro pri la dek-dua niaurba maratono.
3. La ekscitita instruisto aplombe asertis ke ekzameno ne estas sinonimo de kvizo.
4. Ĝenerale via manuskripto estas klara, sed ĉi tie vi fuŝe skribis la a-finaĵon.
5. La premiita aŭtoro riĉiĝis dank' al la atento-streĉa libro Romantik' en Afrik'.

Aanwijzingen: op het examen wordt u gewaarschuwd dat u getallen voluit moet schrijven. Van enkele woorden zijn spellingvarianten toegestaan: *Ĉipere, antaŭ-kongresan, dekdua, ĉef-redaktoro, nia-urba.* Spaties binnen deze woorden zijn uiteraard gewoon fout.

U vindt in deze rubriek geen uitwerking van de schrijfopdrachten. Als u een idee wilt hebben van het taalniveau dat van de kandidaten verwacht wordt, dan kunt u te rade gaan bij de voorbeelduitwerking in de examengids. Deze kunt u bestellen door 5 gulden over te maken op giro 206152 van de secr. Alg. Ned. Esp.-examencommissie te Alkmaar. Als u meer informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, neem dan contact op met

Mevr. M. Massar,
Ilpenwaard 92,
1824 GG Alkmaar,
tel. (072) 5612668.

Deze keer bieden we u een vertaaloefening Esperanto-Nederlands aan en geven we een voorbeelduitwerking van de vertaaloefening Nederlands-Esperanto van het maart-aprilnummer.

Vertaal in het Nederlands:
Meze de marto iun posttagmezon Bernat volis demandi ŝin pri io, do li iris al la kuirejo. Sed Kata ne estis tie – nur la puro rakontis, ke ŝi jam finis tie la laboron. Li rigardis al la ĝardeno – ankaŭ tie ŝi ne estis. Li reiris la domon, serĉis ŝin teretaĝe, poste supreniris la ŝtuparon. Lia – ilia! – dormĉambro estis malplena. Ŝi povis troviĝi nur en sia propra ĉambro – tie, kie lastatempe nur tre malofte ŝi estis. Post ioma hezito Bernat eniris sen frapado.
Kata kuŝis sur la malalta lito kaj ne dormis. Bernat hezitante aliris ŝin. La virino vestita, sed sen pantofloj kuŝis tie kaj ŝajnis esti tre laca. Bernat por momento hontis – „ĉu mi estas tiel kruela, tiel forte ŝi devas ĉe mi labori?"... Sed tiam li ekvidis angule de ŝia buŝo – rideton. Ŝi ĝojis: li do rimarkis, ke ŝi ne estas sube, ŝi mankis al li, komencis ŝin serĉi!...
Bernat sidiĝis apude:
– Kio okazis? Ĉu io malbona? – li demandis.
– Mi iomete laciĝis – ŝi flustris. Lia mano tuŝis ŝian frunton. Laca...? „Ja ŝi havas nur dudek jarojn", trakuris lian kapon la penso, kaj samrapide la kalkuloj, kiujn li faradis nokte, antaŭ endormiĝo. Kiam li edziĝis al Vilma, kaj naskiĝis Sofia – Kata ankoraŭ tute ne ekzistis. Li jam havis pli ol tridek, kaj Kata naskiĝis nur jarojn poste... Multe da aferoj okazis al li antaŭ ol ŝi ĝenerale naskiĝis, do ĉu estas nature, ke li nun vivas kun ŝi...? Sed poste – kiel ĉiam – li forigis kaj venkis tiujn internajn pensojn, tuj li forgesis ilin. Bernat nun timzorgis pri ŝi.
– Espereble vi ne estas malsana – li demandis-asertis. Kata prenis lian manon kaj metis ĝin surfrunten, trankvilige. Ŝi rigardis al la viro, estis io en ŝia rigardo, kion Bernat ankoraŭ neniam vidis, kaj kio nun treege lin maltrankviligis. Li sentis: okazis io, aŭ okazos, ja Kata ne senkaŭze estas tia. Kelkiuj ŝiaj movoj estas nun alispecaj, ol ĝis nun, kaj tiu ĉi situacio... ke ŝi dumtage kuŝas ĉi tie, kaj ne avertis lin...
– Mi ne estas malsana. Tio ne estas malsano – diris Kata kaj en la voĉo estis ankaŭ gajeco, kiu tamen kaŝis seriozecon. Bernat jam tute ne sciis, pri kio temas, li ŝoviĝis pli proksimen al la virino.
– Do, kio...? – li demandis, observante nur ŝian vizaĝon. En Kata nun estis io fremda, sed ne malamika. Ŝi ankoraŭ tenis lian manon sur la ventro, rigardis al li kun kapo iom levita, ekfajris la okuloj, eĉ ŝia voĉo estis fajro jam:
– Bernat... Mi havos infanon.

El: *Pigre pasas la nokto*, István Nemere

Pigre pasas la nokto. István Nemere. Eldonis: Fenikso, 1992. 16,3 x 23,3 cm. 152 p. 540,– BEF + verzendingskosten. Verkrijgbaar in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond.

Voorbeelduitwerking van de vorige vertaling (maart-april 1998)

Ĵurnalistaj komizoj

En virinaj revuoj oni skribas multe pri kosmetikaĵoj. Oni atentigas pri novaj produktoj kaj oni diligente sekvas modajn fenomenojn; oni eĉ diktas la modon, ankaŭ la modon en kosmetikaĵoj. Ekzemple produktistoj de harkosmetikaĵoj estas tre kontentaj pri la pli kaj pli rapide ŝanĝiĝanta harmodo en la virinaj revuoj. Tiuj ja preskribas kosmetikajn rimedojn. La vendosumoj koncerne kolorigajn lavilojn kaj harĝelon sensacie kreskas. Certe, diras la produktisto de kosmetikaĵoj, ni vendas iluzion. Sed iluzio estas same grava kiel pano. La moderna konsumanto bezonas certecon kaj feliĉosenton, kiujn mi povas havigi al li. La produktistoj ĉiel asertas ke ili volonte satigas la bezonon de viroj kaj virinoj defendi sian pozicion kaj se eble distingi sin en la ĝangalo de la riĉa Okcidento. Tamen, estas ĝuste la produktistoj, kiuj kune kun la ĵurnalistaj komizoj en semajnaj kaj monataj revuoj, semas malcerton kaj malfeliĉon. En *Cosmopolitan* oni emfaze atentigas la legantinon pri tio ke postvintra haŭto aspektas „grizeca", sed ke ekzistas tuta vendejo da rimedoj kontraŭ tio. En *Viva* oni rakontas al la legantino ke la ĉirkaŭokula haŭto damaĝiĝas, kiam ŝi laboras antaŭ ekrano, sed ke ekzistas rimedoj kontraŭ tio. En *De Schoonheidsspecialist* (La Beligisto) oni instruas ke nigraj virinoj havas du diverskolorajn lipojn kaj azianinoj malmulte akcentitan profilon. Ambaŭkaze la virinoj sentu sin malfeliĉaj pri tio, kaj ili malfermu la korektigajn farbujojn. La knabina revuo *Club* atentigas dek-kvarjarajn legantinojn pri tio ke ili ne lavu sin per lavtuko („tio ne estas maniero por vekiĝi"), sed ke ili uzu noktan kremon („faras miraklojn") kaj purigan lakton, korpan lakton kaj korpan kremon. Nu, malfeliĉuloj emas ekagi. Kiu ne estas malfeliĉa urĝe iĝu tia: *Bergasol* kuraĝis nomi la haŭtkoloron de blankaj virinoj „naŭza". Evidente la situacio tiel degeneriĝis, ke oni eĉ grave ofendu sian celgrupon por ke oni povu ĝin ankoraŭ atingi. La ofendo venas de *Estée Lauder*. En marto 1988 oni enmerkatigis aron de ŝminkproduktoj kun jena teksto: „La ŝminkujoj kaj lipruĝigiloj kiujn ŝi portas kun si, plej klare malkaŝas kiu ŝi estas kaj kion ŝi pensas. Kio diras pli pri la personeco de virino ol la enhavo de ŝia sako?"

El: *Mooi* (Bele), L. Reijnders kaj W. Klootwijk

Lentekriebels en zomerzon

Nu de lente al een hele tijd in het land is en de zomer er binnenkort ook aankomt (als we nog van jaargetijden mogen spreken), dan beginnen de Esperantobijeenkomsten zich ook veelvuldig aan te kondigen. Voor de reis naar Polen met de Oostendse groep ben je te laat, die vertrokken op 30 april, maar daarna is er nog leven...
In het Cultureel Esperantocentrum in het Zwitserse La Chaux-de-Fonds is er een weekeind voor natuurvrienden. Gids is de bloemenkweker en Esperantoloog Bernhard Eichkorn; het thema van de bijeenkomst luidt: „Zwerven in de natuur van de Jura". Fernand Vurpillot geeft van 14 tot 19 juli yoga voor beginners; van 21 tot 26 juli is het gespreksthema interculturele communicatie; over toerisme en taalleerprogramma's wordt gedebatteerd van 28 tot 30 juli en tussen 12 en 18 augustus zijn er diverse cursussen. De deelnemingskosten voor de lessen 's morgens bedragen 120 CHF. Verblijf met ontbijt kan vanaf 23 CHF.
Aan de faculteit wetenschappen van de universiteit van Budapest wordt op 25 en 26 mei een forum gehouden over de Donau, de Zwarte Zee en het Zwarte Woud.
Met hun 50ste IFEF-congres is het Esperanto-spoorwegpersoneel aan het feest. Dit gouden jubileum wordt gevierd in het Aalborg (in het noorden van Denemarken) tussen 16 en 22 mei.
De 12de Esperantodagen van het Poolse Staszów vinden plaats van 19 tot 23 mei. Staszów is een stad in het zuid-oosten van Polen, aan de Carna. De stad bestaat al minstens sinds 1241. De stadsrechten werden toegekend in 1525. Tot de 19de eeuw was het een onafhankelijke stad. Bezienswaardig zijn o.a. de kerk uit de 15de eeuw, het stadhuis uit de 18de eeuw en een aantal huizen in het stadscentrum. In de omgeving liggen er nog andere toeristisch aantrekkelijke steden, ook het kasteel van Ujzad en het paleis van Kurozweski zijn de moeite waard. En voor de natuurliefhebber zijn er tal van idyllische meertjes. Om deel te nemen betaal je 90 PLZ, overnachting kan vanaf 20 PLZ voor vier nachten en voor de maaltijden betaal je 60 PLZ. Aan 10 BEF voor 1 PLZ betaal je dus een kleine 2000,– fr. voor 4 volle dagen (zonder de verplaatsing).
Van 29 mei tot 1 juni houdt FEL in Antwerpen zijn 6de Internacia Kultura Semajnfino. Dit jaar is het thema „uitgave". Enkele Esperanto-auteurs hebben toegezegd om deel te nemen. Een toeristisch bezoek aan de stad à la carte, met begeleiding, blijft de hoofdmoot. Dit jaar hoort ook een fietstocht tot de mogelijkheden. Deelname: 100,– fr. per dag.
Een grote concurrent voor Antwerpen is ongetwijfeld het Duitse Esperantocongres in Dresden, een stad met vele monumenten in barok en rococo. Niet voor niets kreeg Dresden de bijnaam „Firenze aan de Elbe". Een waarschuwende herinnering aan de 2de wereldoorlog blijft de ruïne van de Frauenkirche.
Onze zuidelijke landgenoten pikten dit jaar Dinant uit als picnicplaats tijdens het laatste weekeind van juni. Op zaterdag staat een rondvaart op de Maas op het programma en 's zondags bezoekt men het dorp Anhée met de citadel.
Voor de deelnemers aan Kultura Esperanto Festivalo (KEF) in Zweden is er goed nieuws. Omdat de organisatoren subsidies van de Europese Unie in de wacht konden slepen, vervallen de inschrijvingskosten. Een meevaller dus voor een toch niet zo goedkoop land. Ook voor het verblijf zijn er mogelijkheden tegen „democratische" prijzen. KEF is een mengeling van cursussen en een artistiek programma.
Als laatste in de rij het Esperanto Wereldcongres in Montpellier: de twee busjes van FEL zijn vol. Maar natuurlijk kan je proberen om samen met andere deelnemers te reizen. Voor informatie over het Wereld Jongerencongres in het Kroatische Rijeka kan je best terecht bij FLEJA.

Bijeenkomsten voor de volgende maanden:
4de klassieke-gitaar-bijeenkomst van 12 tot 18 juli in Bretagne, Frankrijk;
OSIEK van 18 tot 24 juli in Triëste, Italië;
BET-34 van 18 tot 24 juli in Veisieja, Litouwen;
Zomercursussen van 19 tot 26 juli in Jekaterinburg, Rusland;
ILEI-seminarie van 20 tot 31 juli in Grésillon, Frankrijk;
Martinus Kosmologie van 9 tot 22 augustus in Denemarken;
33ste IEF van 10 tot 24 augustus in Karpacz, Polen, nabij Wrocław;
90 jaar Esperanto van 20 tot 30 augustus in Łodz, Polen;
19de SUS (Sanmarina Universitata Sesio) van 29 augustus tot 4 september in Rimini en San Marino.
6de Internationale Esperantoweek voor Cultuur en Toerisme van 3 tot 10 oktober in Calafell, Catalonië, Spanje.

De oudste Esperantoclub ter wereld, te weten die van Nürnberg, viert haar 110jarig bestaan in oktober 1998.

mc

Mi ♥ servas

SERVAS werd na de tweede wereldoorlog opgericht. Als reactie op de verschrikkingen van de oorlog zochten vele mensen een middel om dichter bij elkaar te komen en zo bij te dragen tot de wereldvrede. Gewetensbezwaarden, quakers, studenten op internationale werkkampen en anderen openden hun huis om elkaar beter te leren kennen in hun dagelijkse omgeving en de vrede aan te moedigen.
Servas heeft niet de bedoeling een goedkope touroperator te zijn. Openheid voor internationale contacten staat voorop. Er zijn 18 000 „open deuren" in 80 landen, meest verspreid in Europa, Japan, India, Australië, Nieuw-Zeeland, Canada, USA en Mexico. Van elk land bestaan lijsten met persoonlijke gegevens, zoals leeftijd, interesses, beroep, talenkennis, hoe er te geraken...
Reizigers die in deze geest wensen te reizen, kunnen contact opnemen met de secretaris van de vereniging of zijn plaatselijke vervanger. Na een persoonlijk gesprek wordt een introductiebrief opgesteld. In de taal van het te bezoeken land of in een of andere gangbare taal stel je jezelf voor, wat je doet, en waarom je op reis gaat. Daarop komt een SERVAS-jaarzegel. Die kost 300,– fr. Voor de adreslijsten wordt een bedrag tussen de 100,– fr. (Ierland) en 400,– fr. (USA) gevraagd. De lijsten worden niet verkocht, enkel uitgeleend, zodat ze later kunnen worden herbruikt.
SERVAS ontvangt geen financiële hulp en er wordt ook geen geld uitgewisseld tussen reiziger en gastheer. Stuur zo mogelijk op voorhand je introductiebrief op en telefoneer tenminste enkele dagen vooraf.
Misschien vind je niet altijd een gastfamilie, indien je gastvrijheid wordt geweigerd, dring dan ook niet aan. SERVAS-gastfamilies zijn ook geen hotels: zorg voor je eigen slaapgerei, informeer naar de huisregels en houd je daaraan. Beperk de duur van je verblijf – in de regel twee dagen, tenzij de gastfamilie je uitdrukkelijk uitnodigt om langer te blijven. SERVAS is geen goedkope reisformule, probeer ook iets van jezelf te geven, en neem niets voor vanzelfsprekend. Tracht de tekens van het gastgezin op te vangen. Zij zullen allicht te beleefd zijn om te vragen op te houden met praten en naar bed te gaan. Jouw tijd is wellicht onbeperkt tijdens je vakantie, maar vaak zijn je gastheer en gastvrouw werkende mensen die de volgende dag aan de slag moeten.
Schrijf een bedankje als je vertrekt of als je weer thuis bent.
Wens je gastheer te zijn... dat kan ook en vraagt geen grote inspanningen. Een hoekje om te slapen en 's morgens een familiaal ontbijt... en wat praten. Van de gast zal je niet echt veel last hebben: zijn verblijf is kort en overdag trekt hij erop uit om de streek te verkennen. Een gast betekent geen enkele bedreiging van je pricacy.

Belgische SERVAS-gezinnen ontmoeten elkaar in het weekend van 19 tot 21 juni 1998 in het Molenhuis van de oude watermolen in het hart van de Ardennen.

Le Moulin de la Belle Meuse
Rue du Rond Chêne 5
B-6980 Bérisménil

Deelname 500,– fr. per dag. Inschrijven bij Jo Verwimp, Vijverstraat 8, B-1730 Asse.

Voor Esperantogebruikers is dit geen onbekende formule. *Pasporta Servo* volgt al lang deze formule. Alleen is Esperanto hier de gemeenschappelijke taal die alle deuren opent, waar ook ter wereld. Misschien kunnen enkele Esperantosprekers deelnemen aan de ontmoetingsdag en de andere deelnemers informeren over Esperanto. Misschien is het een goed idee de heer Verwimp daarover op voorhand te contacteren.

Over SERVAS verscheen er ook een kort berichtje in *Féli-Cité*, nr. 11 (jan.-feb. 1998). Informatie erover op het web kan je vinden op: http://servas.org.

Een gelijkaardig initiatief is WomenWelcomeWomen (WWW, VrouwenVerwelkomenVrouwen). Deze vereniging legt echter de nadruk op het ervaren van de levenssituatie van vrouwen elders in de wereld.

Ook in Heroldo de Esperanto verscheen in februari 1998 een bijdrage over SERVAS en daarin kunnen we lezen:

[...] Ĝi kunigas vojaĝantojn kaj gastigantojn el la tuta mondo. Kreita de esperantistoj tuj post la dua mondmilito, SERVAS ricevis sian nomon ĝuste el la verbo ‚servi', por difini ĉenon de servistoj de la Paco.
Unuafoje SERVAS proponis al siaj membroj somer-universitatan kunvenon en Teplice, Bohemio. [...] Bedaŭrinde, la angla superregis kaj post kelkaj tagoj multaj franc- kaj germanlingvanoj rezignis ĉeesti la kunvenojn. En tio Esperanto retrovus plenan rolon. Por ĝin remalkovrigi al la membroj de SERVAS, la eŭropa kunoriganto proponis al la ĉ. 30 aliĝintoj dekhoran alproksimiĝon al la internacia lingvo.

gvd

Visum voor de elektronische snelweg

Elektronische communicatie, en in het bijzonder de zogenaamde e-mail (elektronische post), is een van de sterkste groeipolen in de economie. Oorzaak daarvan is niet alleen de snelle ontwikkeling in de techniek, maar ook het feit dat de afzetmarkt met rasse schreden groeit. Persoonlijke boodschappen en circulaires vliegen in seconden over en weer langs het net. Daarnaast hebben steeds meer bedrijven en particulieren hun eigen webstek, in het laatste geval gewoonlijk een uitvoerige voorstelling van de persoon in kwestie.

De Vlaamse Esperantobond was al zeer vroeg aanwezig op de informatiesnelweg: reeds in 1990 had de bond een elektronisch adres. Dat is de werking van het Esperantocentrum zeer ten goede gekomen. Zo worden nu steeds meer teksten voor tijdschriften die hier gedrukt worden, elektronisch doorgestuurd. Dat bespaart vele uren zetwerk per maand. De voordelen van de communicatie-revolutie gelden per excellentie voor een eigen uitgave van FEL: *Monato*. De teksten voor dit internationaal tijdschrift flitsen over het net: van auteur naar redacteur, van redacteur naar redactiesecretaris, verder naar een corrector en dan naar de layoutman. Ten slotte belandt een selectie van artikels op de web-pagina's, waar belangstellenden van over heel de wereld ze kunnen lezen. Op het vlak van Internet heeft FEL een voortrekkersrol gespeeld in de internationale Esperantobeweging.

Een belangrijke stap voorwaarts was de samenwerking met de Internet-provider *Agora*. Met de professionele technische bijstand die we op die manier kregen, groeide onze site uit tot een van de grootste en mooiste. Hij kreeg onlangs het keurmerk van *Lumo*, dat wordt toegekend op basis esthetische, informatieve en technische criteria.

Met zijn meer dan 500 bladzijden, netjes gepresenteerd en overzichtelijk dankzij een handige inhoudstafel die je met één klik van de muis zo naar je gewenste rubriek stuurt, is de site een van de belangwekkendste Esperanto-sites. De klap op de vuurpijl is wel de *Retbutiko*, de eerste elektronische Esperantoboekhandel ter wereld, waar je rustig vanuit je huiskamer kan snuffelen tussen de boeken, een recensie raadplegen en bestellen.

We mogen zeker niet voorbijgaan aan de Nederlandstalige bladzijden. Op die manier kwamen al duizenden mensen iets over Esperanto aan de weet. We raden al onze sympatisanten aan op hun persoonlijke webpagina een link naar de info-pagina's van de Esperantobond te voorzien. En ook bij het informeren naar het grote publiek is het zeker de moeite de Internet-locatie te vermelden.

Esperanto en Internet is echt een gelukkig huwelijk. Wie Esperanto leert is immers meestal uit op internationale contacten. Er bestaat hiervoor geen beter medium dan het Internet. Zelfs gesprekjes voeren via het wereldwijde web behoort nu al tot de mogelijkheden. Geen wonder dus, dat esperantisten de mogelijkheden van Internet volop benutten. Geregeld laat één of andere organisatie weten dat zij een WEB-pagina geopend heeft. Het is echter onbegonnen werk om een echte bespreking van alle Esperanto-webpagina's te geven. Een statistiek van maart 1998:

- een adresbestand van 1895 esperantogebruikers in 66 landen;
- 37 netverantwoordelijken;
- 369 landelijke of lokale organizaties die hun eigen pagina hebben;
- 67 internationale tijdschriften (bv. *Monato* en *Eventoj* – die gedeeltelijk of volledig via Internet te lezen zijn).

Verder zijn er zogenaamde verzend- of discussielijsten. Je abonneert je als het ware op een tijdschrift waaraan je zelf meeschrijft. Er bestaan open en gesloten lijsten. Monato-l b.v. is een forum voor de medewerkers van *Monato* waarin over interne aangelegenheden wordt geconfereerd. Een andere lijst heeft als thema „Esperanto in het gezin".

Maar sommigen gaan nog verder in hun communicatiedrift. Zij houden echte „conferenties". Op bepaalde tijdstippen sluit je aan op een kanaal waar je met de andere virtueel aanwezigen via het scherm, schriftelijk kan communiceren. Vroeger heette dit IRC (Interactive Relay Conference), nu hebben de esperantisten een eigen naam: Virtuala Esperanto-Konferenco. Je vindt er vooral studenten die op de univ onbeperkt en gratis kunnen surfen.

U ziet het, er zijn massa's mogelijkheden en dan had ik het nog niet over Radio Warschau en Radio Tallinn die haarzuiver via Internet te beluisteren zijn. Als je ooit de gelegenheid hebt het Internet te verkennen, ga dan eens kijken op de sites vermeld op deze bladzijde. En als je het in een publieke plaats doet (surfcafé, een of andere beurs) heb je dubbel rendement: je bevredigt je eigen nieuwsgierigheid en wie na jou komt, krijgt Esperanto ook te zien, want natuurlijk laat je die pagina's openstaan wanneer je er genoeg van genoten hebt.

Jorg De Mulder

FEL: http://esperanto.agoranet.be
centrale pagina's www.esperanto.org en www.esperanto.net. waar ook de Flavaj Paĝoj (Gouden gids van Esperanto-pagina's) zijn ondergebracht.

Nieuwsbrief uit de wereld

Taalproblematiek

„Men zou beter alle Goethe-Instituten sluiten en het geld in de binnenlandse scholen investeren, om verplicht Engels vanaf de derde klas en verplicht Frans vanaf de vijfde klas in te voeren..."

Lezersbrief in Der Spiegel, 14/1998, (reactie op een artikel over de afbouw van de Goethe-Instituten)

Euro-Children

„Elke dag komen er aanvragen binnen, maar we voorzien dat we sommige gezinnen zullen moeten overtuigen een Tsjechisch of Slovaaks kind te nemen in de plaats van een Iers of een Kroatisch. Uit enkele telefonische contacten blijkt dat meestal de vrees voor taalproblemen de doorslag geeft." Robert Matthieu, directeur van Euro-Children, *Kerk en Leven*, 1 april '98

Unesco: talen bedreigd

Op de openingsdag van de Unesco-conferentie in Stockholm wees directeur-generaal Mayor er o.m. op dat 90 procent van de wereldtalen, door toenemende urbanisatie en migratie, door veranderende levensstijlen en moderne technologie, in hun bestaan bedreigd worden. (Belga)

Esperanto

Bibliotheken in Stockholm gebruiken Esperanto

De bibliotheken van de regio Stockholm gebruiken sedert januari 1998 (naast Zweeds en Engels) Esperanto om bij het publiek bekend te maken welke buitenlandse kranten en tijdschriften in welk bibliotheekfiliaal kunnen worden geraadpleegd. De informatie is via Internet te raadplegen op http://www.algonet.se/~tt-mag. Hiervoor wordt samengewerkt met de „kiosk" van de Zweedse Esperanto-Federatie (http://www.esperanto.se/kiosk/espindex.html), die „links" (verbindingen) met meer dan 3.500 publikaties heeft.

Esperanto-zoeksysteem in de Oostenrijkse Nationale Bibliotheek

TROVANTO is de naam van het nieuwe zoeksysteem van het Internationaal Esperanto-Museum in Wenen, één der grootste Esperantobibliotheken ter wereld en een afdeling van de Oostenrijkse Nationale Bibliotheek. Met het nieuwe zoeksysteem kunnen alle aanwinsten van na 1996 worden opgezocht. Geleidelijk zal ook de rest van de collectie erin worden opgenomen.

Adres: http://www.onb.ac.at/online_s/esperanto/espdb.htm. Voor technische vragen: IEM, Hofburg, Michaelerkuppel, A-1010 WIEN, of via e-mail: faru@onb. ac.at.

Nieuwe Esperanto-webpagina's

Esperanto-verenigingen zijn massaal op Internet aanwezig. Een zoektocht kan best gestart worden bij de „centrale" pagina's www.esperanto.org of www.esperanto.net.

Enkele nieuwelingen:

* De Zweedse Esperanto-Federatie streeft ernaar op de snelst mogelijke wijze Esperantonieuws te verspreiden: http://www.esperanto.se/nun/ of (voor wie wat oudere software heeft) http://www.esperanto.se/nun/enhavo.html.
* Oomoto (zie Jaarboek 1997, p. 68) stelde pas zijn nieuwe, drietalige (Japans, Esperanto, Engels) pagina's voor: http://www/oomoto.or.jp.

Thesissen over Esperanto

Meer en meer studenten schrijven een thesis in verband met Esperanto. Alleen al voor de Universiteit van Turijn waren het er 4 in het academiejaar 1997-98. (SAT-Amikaro 529)

Met Marc van Oostendorp op de nieuwe leerstoel voor Interlinguïstiek en Esperantologie zijn zij in goed gezelschap. De Vlaamse Esperantobond krijgt vaak vragen van leerlingen uit het laatste jaar secundair onderwijs voor informatie over Esperanto in verband met een eindwerk voor school. Ook in Gent zijn twee studentes van plan een licentiaatsverhandeling over Esperanto te schrijven. (red.)

Taalproblematiek

Citaten-analyse: schrijven om te mogen blijven

De „taal" van de wetenschap is momenteel Engels; een artikel in een andere taal wordt zelden gelezen en dus zelden aangehaald. Niet-Engelstalige tijdschriften zijn dan ook nauwelijks vertegenwoordigd in internationale gegevensbanken.

Nog een probleem is dat een onderzoeker die in een internationaal (dus Engelstalig) tijdschrift publiceert, niet altijd de doelgroep bereikt die het onderzoek aanbelangt. Een grondig onderzoek naar de beste manier om immigranten Nederlands te leren, is het waard gepubliceerd te worden voor een internationaal forum. Degenen die dat onderwijs aan de immigranten geven, lezen echter geen internationale tijdschriften, maar praktijkgerichte, Nederlandstalige bladen.

(*Natuur & Techniek*, 3-199, p. 89-93)

Gent – La Progreso

Negenduizend paar ogen...

In februari verzorgde La Progreso een informatiestand op de prestigieuze onderwijsbeurs Educa+. Hoewel het initiatief van de Gentse club kwam, konden zij voor hulp terugvallen op de verschillende afdelingen van de Vlaamse Esperantobond. We kregen zelfs internationale ondersteuning. Atilio Rojas, Argentijns Esperantoleraar, werkzaam voor het Internacia Esperanto Instituto in Nederland, illustreerde tijdens de werksessie de Cseh-methode.

Onze doelstellingen waren:

- Tonen dat Esperanto nog steeds een belangrijke rol speelt en aanbelangrijkheid wint bij het gebruik van moderne communicatiemiddelen zoals Internet.
- Aan de leerkrachten praktisch materiaalbieden om Esperanto in hun lessen ter discussie te stellen.
- Via een minicursus in de werkbundel de leerkrachten een idee te geven van de taal en haar cultuur.
- Aan klassen de mogelijkheid bieden te corresponderen door middel van Esperanto, indien nodig met tussenkomst van een vertaaldienst.
- De propedeutische waarde van het Esperanto aantonen tijdens verscheiden werksessie en een demonstratie geven van de rechtstreekse Cseh-methode.

In welke mate hebben wij ons doel bereikt?

Via een bezoekersonderzoek, verricht tijdens de beurs, vernamen wij dat de meerderheid van de bezoekers leerkracht is in het basisonderwijs. 70 % bezocht Educa+ voor de eerste keer. 90 % wist vooraf dat er workshops waren, maar slechts 14 % nam eraan deel. Negatief punt, voor de organisatie dan, is dat het begin van de workshops niet werd aangekondigd.

Dit betekent dat wij met onze stand een grotendeels nieuw publiek bereikten. Het aangeboden materiaal ging vlot van de hand. We schatten een 500-tal mensen persoonlijk te hebben bereikt, terwijl ruim 9000 bezoekers onze aanwezigheid hebben opgemerkt.

Voor de grote meerderheid was Esperanto geen onbekende. De aandacht die wij tijdens de voorbije maanden bij de pers en op radio en televisie hebben weten te wekken, is niet ongemerkt voorbijgegaan.

De opmerkelijk – en betreurenswaardig – lage deelname aan de workshops was een algemene trend. Waarschijnlijk had die veeleer te maken met gebrek aan tijd dan gebrek aan interesse. Wie de beurs bezocht, wou alles gezien hebben.

Voor ons waren het de werksessies gericht tot het basisonderwijs die enige belangstelling genoten. (Zie foto.)

De definitieve resultaten van Educa+ zijn nog moeilijk in te schatten. Scholen die hun eerste briefje in verband met wereldwijd corresponderen ingestuurd hebben, wachten waarschijnlijk nog op antwoord.

Positief is dat er te Gent een Esperantocursus in 10 lessen is gestart met 9 deelnemers. Aangemoedigd door de belangstelling op Educa+ zal de Vlaamse Esperantobond nu ook een grotere aanwezigheidspolitiek voeren op andere onderwijsbeurzen en happenings voor het grote publiek.

- de Vlaamse Onderwijsbeurs in het Expo Center in Turnhout (op 25, 26 en 29 april)
- het 21ste Talenfeest in Kinepolis op 7, 8 en 9 mei te Brussel
- de Fietsdag te Antwerpen op 17 mei
- het salon voor Opleidingen en Volwassenonderwijs in het Bouwcentrum te Antwerpen op 29 en 30 augustus.

Uiteraard kan de Vlaamse Esperantobond de dienst daar maar verzekeren, indien hij zoals in Gent kan terugvallen op actieve leden ter plaatse. Aarzel niet om mee te doen.

Katja Lödör

Tijdens de werksessies werd eerst een theoretische uiteenzetting gegeven over de propedeutische (= voorbereidend op leren) mogelijkheden van het Esperanto. Daarna gaf Atilio Rojas een modelles Esperanto via de directe methode, in het Esperanto ontwikkeld en tussen de twee wereldoorlogen met veel succes toegepast door de Roemeen Andreo Cseh.

Wie een beeld wil krijgen van de resultaten en invloed die de taalcursussen van Andreo Cseh hebben gehad voor het Esperanto, kan het boek *„Memorlibro omaĝe al Andreo Cseh"* lezen. Het bevat biografische gegevens, informatie over zijn onderwijsmethode, maar voor alles tal van brieven, briefkaarten en foto's – uittreksels uit zijn correspondentie. Daarnaast zijn ook vele artikelen afgedrukt die in die periode verslag uitbrachten van zijn activiteiten en hun resultaat. Het boek eindigt met een reeks artikelen van auteurs, Esperantoleerkrachten en anderen die de methode van Cseh hebben toegepast. Onder hen vind je het kruim van de internationale Esperantobeweging.

Foto: het officiële Esperantodiploma van IEI (p. 106).

Memorlibro omaĝe al Andreo Cseh, Katalin Smideliusz (red.), Sabatejo 1995 is verkrijgbaar in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond. Prijs: 510,– fr. + verzendingskosten.

Antwerpen – La Verda Stelo

Ambassadeur door de muziek

Andrés Linero werd geboren te Santa Maria (Colombia) in 1943. Hij vatte zijn muziekstudies op zeer jeugdige leeftijd aan. Na de eerste prijs op een belangrijke nationale pianowedstrijd, werd hem een studiebeurs toegekend om zich in het buitenland te vervolmaken: hij ging te Parijs studeren bij Marcel Ciampi en Pierre Sancan. Als pedagoog is Linero zeer verdienstelijk: meerdere van zijn leerlingen wonnen eerste prijzen op belangrijke nationale en internationale wedstrijden en geven nu zelf les aan binnen- en buitenlandse – waaronder Europese – muziekinstellingen. Professor Linero is momenteel als hoogleraar verbonden aan de belangrijkste Colombiaanse universiteiten, onder meer te Santafé de Bogotá.

Als concertpianist treedt hij regelmatig op in heel Zuid-Amerika. In 1988-'89 gaf hij tijdens een wereldtournée recitals in Europa (Zweden Oostenrijk, Zwitserland, Noorwegen, Finland, Bulgarije, Frankrijk en België), alsook in Japan, China en Australië. Overal mocht hij een bijzonder lovende pers ontvangen.

Zijn uitgebreid repertorium gaat van Bach tot Stravinskij, via de grote klassiekers en romantici. Linero is tevens een fervent verdediger en uitstekend vertolker van Zuid-Amerikaanse pianomuziek. Een aantal ere-onderscheidingen sieren zijn curriculum vitae, bijvoorbeeld het in 1994 uitgereikte „Cruz del Caballero", de hoogste onderscheiding van de Colombiaanse staat.

In de lente van 1996 gaf Maestro Linero concerten in België – waar hij voor de eerste maal in La Verda Stelo concerteerde – Zweden, Noorwegen en Finland.

Het programma voor mei-juni 1998 bevat werk van P. Benoit en Jef Schampaert, F. Chopin en F. Liszt en natuurlijk ook van de belangrijke Zuid-Amerikaanse componisten zoals Ernesto Lecuona, Oscar Fernández en Alberto Ginastera.

Het bezoek van Andrés Linero aan La Verda Stelo is niet toevallig. De virtuose musicus is ook reeds sinds jaren een actief Esperantogebruiker.

Mededelingen van het bestuur

In ons vorige nummer sloop in het artikel over Librorondo Stafeto een fout. Leden van de Librorondo betalen wel verzendingskosten op de boeken die hen worden toegestuurd. Ook bij de boekenprijzen die in dit tijdschrift (bijvoorbeeld na een recensie) vermeld worden, moeten telkens de verzendingskosten nog worden bijgerekend. Enkel gepriviligiëerde klanten betalen geen verzendingskosten.

De elektronische boekhandel van de Vlaamse Esperantobond heeft een nieuw adres:
butiko@fel.agoranet.be.

FEL – Antwerpen '98

Velen hebben het cultureel weekend Antwerpen '98 reeds in hun agenda opgetekend, maar zich nog niet aangemeld. Om de zaak vlot te kunnen organiseren is dat echter wel dringend nodig. Om je daartoe aan te zetten krijg je hier het definitieve programma:

Vrijdag 29 mei 1998

vanaf 14.00 u., ontvangst van de deelnemers in het Esperantohuis.
16.00 u. Verkenningswandeling door oud-Antwerpen
18.30 u. Avondmaal
20.00 u. Inleidende voordracht „Wat is cultuur" – door Gerrit Berveling (NL).

Zaterdag 30 mei 1998

vanaf 9.00 u., ontvangst in het Esperantohuis.
10.00 u. tot 17.00 u.: 5 auteurs stellen in een lezing van ongeveer 20 min. een thema voor. Nadien volgt een discussie van ongeveer een half uur. De auteurs die hun medewerking hebben toegezegd zijn: Gerrit Berveling, George Camacho, Christian Declerck, Istvan Ertl en Miguel Gutierrez Aduris.
10.00 u. bezoek aan het fotografiemuseum (gratis)
12.30 u. lunch
14.00 u. bezoek aan het museum Plantin-Moretus (100,– fr.)
18.00 u. avondmaal
20.00 u. sfeerprogramma met volksmuziek, oude instrumenten en samenzang

Zondag 31 mei 1998

10.00 u. rondleiding in het Esperantohuis met uitleg over de technische mogelijkheden, voornamelijk de elektronische media, van het Esperantocentrum.
of bezoek aan het etnografisch museum (100 fr.)
11.00 u. voortzetting van de discussierondes van zaterdag
12.30 u. lunch
14.00 u. herhaling van de rondleiding over de technische mogelijkheden van het Esperantocentrum. Nadien colloquium: auteurs en uitgevers discussiëren over hun wederzijdse belangen
of demonstratie van de produktie van handgeschept katoenpapier (120,– fr.)
18.00 u. avondmaal
21.00 u. wandeling naar de oude haven met (vermoedelijk) vuurwerk van *Portival*, het festival van de Antwerpse haven

Maandag 1 juni 1998

10.00 u. Fietstocht via de architectuurroute (tot 12.30 u.)
of Bezoek aan de dierentuin (450,– fr.) tot 16.00 u. Voor de picnic (150,– fr.) wordt gezorgd.
14.00 u. Boottocht op de Schelde, (400,– fr.)

Er zijn al inschrijvingen uit Nederland, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Spanje en Tsjechië, het gezelschap zal dus ook dit jaar ruim internationaal gekleurd zijn. Wil je deelnemen, meld je dan meteen. Infofolders en inschrijvingsformulieren zijn gratis te bekomen in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 juni 1998. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten is gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

dinsdag 26 mei: Mevrouw Annie De Smet geeft een diavoorstelling over Indië en Nepal.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

In de late winter en tijdens het vroege voorjaar kregen we al veel zonnige dagen. Hopelijk blijven mei en juni ons op dezelfde manier verwennen. In ons clubprogramma zal je in elk geval meerdere feestelijke activiteiten vinden. Lees maar, noteer ze alvast in je agenda en schaf eventuele toegangskaarten en reservaties tijdig aan.

vrijdag 1 mei: Marc Vanden Bempt: „De Euro", het veelbesproken onderwerp van de laatste maanden. Zijn waarde wordt deze maand vastgelegd en in het weekend worden de deelnemende landen bekend gemaakt.
vrijdag 8 mei: Chris Declerck: tweede lezing in de reeks over de Esperantoliteratuur. De leidinggevende scholen: Boedapest en Schotland. Wie de eerste lezing van Chris bijwoonde, noteerde deze datum zeker reeds in zijn agenda.
vrijdag 15 mei: Maestro Andres Linero Branly, concertpianist uit Colombia, Esperantospreker, brengt ons een recital met een ruime keuze uit Europese en Zuid-Amerikaanse componisten. Twee jaar geleden mochten we deze virtuose muzikant voor de eerste maal ontvangen. Een deel van het programma wordt mee verzorgd door Geert Dehoux, die Andrés Linero Branly door Europa begeleidt. Dit is weer een gelegenheid om onze vrienden – nietclubleden – uit te nodigen. Toegangskaarten: voor jongeren en studenten: 100,– fr., in voorverkoop 150,– fr., aan de kassa 200,– fr.
zondag 17 mei: Fietsdag, georganiseerd door de stad, de provincie Antwerpen en de Fietsersbond. Animatie in het Albertpark. Tussen de vele stands zal ook het Esperanto aanwezig zijn.
donderdag 21 mei: Op deze vrije dag (Hemelvaart) wandelen we op uitnodiging van *La Erikejo* in Kalmthout. Afspraak om 15.00 uur aan het station van Heide. Na een korte plechtigheid aan het graf van Edward Symoens, ere-voorzitter van de Vlaamse Esperantobond, via Cuylitshof en de observatietoren tot in het Natuurreservaat. 's Avonds kan men dan deelnemen aan het programma van La Erikejo.
vrijdag 22 mei: Jordan Velikov uit Bulgarije spreekt over de Bulgaarse Esperanto-auteurs.
vrijdag 29 mei: Start van het Cultureel Weekend Antwerpen '98, georganiseerd door de Vlaamse Esperantobond. Thema: Uitgave in de Esperantowereld. Gerrit Berveling geeft op vrijdagavond een inleidende lezing: Wat is cultuur?
vrijdag 5 juni: Optreden van de volksmuziekgroep „Het Zevende Genot". Er wordt voornamelijk geput uit de rijke muziektraditie van onze gewesten, van Middeleeuwen tot het begin van deze eeuw. Ook nieuwe muziek die aansluit bij deze traditie komt aan bod. Optreden met uitleg in het Esperanto. Na de pauze gelegenheid om vragen te stellen. Dit concert is een waardige tegenhanger voor het pianorecital van mei. Voor deze avond is een vrijwillige bijdrage van harte welkom.
vrijdag 19 juni: Een avond verzorgd door onze Cuba-kenner en reiziger Eddy Raats.
vrijdag 26 juni: Einde schooljaar, ook voor de cursisten van de taalleergangen in de Quellinstraat. Vandaag tonen zij opnieuw hun culinaire talenten. Begin 19.30, prijs 500,– fr. Inschrijven tot vrijdag 19 juni.
zaterdag 27 juni: Bezoek van een Pools koor uit Gorzow aan Antwerpen. We zoeken nog enkele belangstellenden om deze groep te begeleiden.

BRUGGE
Paco kaj Justeco
Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

donderdag 14 mei: Wijndegustatie met de Wijngilde en Frank Baert.

BRUSSEL
Esperantista Brusela Grupo
Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen, zowel Nederlands- als Franstaligen. Onder hen zijn er ook enkele Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Het programma van de club wordt maandelijks vastgesteld en het is niet mogelijk een uitgebreid overzicht in *Horizontaal* te publiceren. Wekelijkse samenkomst op woensdag van 18.30 tot 20.00 uur. Wetenschapstraat, (nabij metrosation Kunst/Wet) Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

Esperantodomo
In overleg met de Brusselse groep zal één woensdag per maand een programma doorgaan in het Esperantohuis, Leopold II-laan 176, 1080 Brussel. Inlichtingen: tel.:/fax: (02) 411 71 75, e-mail: jorgo@agoranet.be.

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

vrijdag 29 mei: We organiseren geen eigen programma, opdat onze leden zouden kunnen deelnemen aan het Culturele Weekend te Antwerpen.
zaterdag 13 juni: Traditionele wandelzoektocht door Gent. *La Progreso* nodigt esperantosprekers, zowel leerlin-

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,

http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

gen als (zeer) gevorderden en hun vrienden uit om het historisch centrum van Gent te komen ontdekken. Vertrek vanaf 13.30 in het Vredeshuis, Sint-Margrietstraat. Om 18.00 uur is er een uitgebreide broodmaaltijd voor de prijs van 275,– fr. (inschrijven vóór 1 juni). Geïnteresseerden krijgen een persoonlijke uitnodiging!
vrijdag 26 juni: Gewone clubvergadering maar het programma is nog niet vastgelegd.

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

dinsdag 5 mei: Videoband: „Mijn vakantie in het buitenland", door Jef Geraerts.
dinsdag 19 mei: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 2 juni: Videoband, Egypte, door Jan Bovendeerd en Jef Geraerts.
dinsdag 16 juni: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 21 mei: Wandeling naar het Natuurreservaat. Eerst bezoek aan het graf van Edward Symoens, daarna via het Cuylitshof en de obsrvatietoren naar de Putse Moer in het reservaat. 's Avonds, om 20.00 uur, spreekbeurt door Jordan Velikov (Bulgarije), „Kennismaking met het land van de rozen."
donderdag 18 juni: Onze jaarlijkse tuinbijeenkomst, deze keer met kaasmaaltijd. (Prijs: 350,– fr.) in de tuin van Wim De Smet. Vooraf inschrijven noodzakelijk. Wie met de trein komt of de weg niet kent, wordt opgehaald aan het station van Heide om 20.00 uur.
donderdag 20 aug.: Voor het einde van de vakantie plannen we nu al: Verhalen over het Esperanto Wereldcongres.

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

vrijdag 15 mei: bij Sunja van Liere, Goese Meerlaan 18, Goes. Hans Schutijser vertelt over de Vrede van Munster in 1648 (herdenking dit jaar 350 jaar geleden).
zaterdag 19 juni: We eindigen het seizoen met een Esperantodag in Oostkapelle op het eiland Walcheren. Om 13.00 uur vertrek bij het Zeeuws Biologisch Museum, Duinvlietweg 6, Oostkapelle. Bezoek aan het museum en de heemkundige tuin, koffiepauze, wandeling door de mooie omgeving. De dag wordt afgesloten met een diner in Hotel Britannia Watertoren op de Boulvard Evertsen in Vlissingen. Daarvoor graag 1 week vooraf aanmelden bij Dies en Sally Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: 0113-341563.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk. Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.
maandag 18 mei: Jean-Pierre Thumerelle, gedreven reiziger en clublid spreekt over zijn ervaringen als gast en gastheer.
maandag 22 juni: Taalavond: Piet Glorieux zorgt voor oefenmateriaal.

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond: „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

Elke woensdagavond vanaf 19 h30 tot 21h30: Avondcursus voor beginners.
woensdag 6 mei: Laborvespero 2000.
woensdag 13 mei: Vespero 2000, Jorgo Camacho (Madrid/Brussel) spreekt over „Demagogen in de Esperantowereld".
woensdag 20 mei: Laborvespero 2000.
woensdag 3 juni: Laborvespero 2000.
woensdag 10 juni: Vespero 2000. Myriam Van der Steen spreekt over Japan.

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.

maandag 4 mei: Conversatie-avond.
donderdag 14 mei: Leesnamiddag.
maandag 18 mei: Conversatie-avond.
donderdag 28 mei: Leesnamiddag.
maandag 1 juni: Conversatie-avond.
zaterdag 6 juni tot zondag 14 juni: Ontvangst van een groep jonge Esperantosprekers uit het Tsjechische Ceska Trebova. Zij brengen op 8 juni om 19.30 u. een speciaal programma van zang en dans. Verder wordt met hen een heel cultureel programma afgewerkt: bezoek aan Fancy Fair, (6 juni); Mis en bezoek aan de Mercator (7 juni); bezoek aan Brugge (10 juni); verder brengen zij nog een bezoek aan diverse scholen; laatste dag: afscheidsfeest.
donderdag 18 juni: Leesnamiddag.
maandag 22 juni: Einde van het werkjaar.

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen. tel.: (050) 527 45 72 of (059) 849 14 88 — *Esperanto-Nederland* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando*, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Radioprogramma's in het Esperanto

Hierna vind je de radiofrequenties waarop je het hele jaar door Esperanto-uitzendingen kan beluisteren. Het uur wordt aangeduid volgens Midden Europese Tijd (gewoon gedrukt) wanneer de uitzending heel het jaar door (dus winter- en zomertijd) op hetzelfde uur te beluisteren valt. In de andere gevallen is de tijdsaanduiding volgens de Universele Tijd (cursief gedrukt). We beperken ons tot de uitzendingen die op Europa gericht zijn. De meest actuele gegevens vind je bij de radiostations zelf:

Havana: Radio Havano, Esperanto-fako, Poŝtkesto 6240, Cuba.
Peking: Ĉina Radio Int., Esperanto-fako, TJ-100866 Beijing, China.
Rome: RAI, Esperanto-redakcio, C.P. 320 Centro Corr., IT-00187 Roma, Italië.
Tallinn: Estona Radio, Esperanto-fako, Gonsiori tn 21, EE-0100 Tallinn, Estland. (http://www.er.ee/tallinn)
Warschau: Pola Radio, Esperanto-redakcio, Poŝtkesto 46, PL- 00977 Warschau 1, Polen. (http://www.wrn.org/stations/poland)
Vatikaan: Radio Vatikaan, Esperanto-redakcio, SCV-00120 Vatikaanstad.
Wenen: Radio Aŭstrio Internacia, Esperanto-redakcio, AT-1136 Wien, Aŭstrio.

Uitzendingen

Station	Dag	Uur	kHz	meter
Havano	zo	*1930-2000*	13715	21,87
		2200-2230	13715	21,87
Pekino	D	*2000-2025*	7405	40,50
			9900	30,30
Rome	za	*2000-2020*	7180	41,78
			9755	30,75

via Eutelsat II (13° oost) 11446MHz

Tallinn[1]		alleen via internet		
Warschau[1]	D	0630-0655 (Eutelsat*)		
		1530-1555	7285	41,18
		2230-2255	7270	41,27

* Alle programma's worden uitgezonden via Eutelsat II behalve dat om 2230-2255 (13° oost) 11476 MHz. De nieuwsuitzendingen (4 min.) zijn via Internet audio te beluisteren.

Vatikaan	zo	2120-2130	1530	196
	en feestdagen		5882	51,00

via Eutelsat II (13° oost) 10987 MHz

	wo	2120-2134	1611	186
			6185	48,50
Wenen	zo	*0405-0429*	6155	48,74
		1605-1629	6155	48,74
		2305-2330	(ASTRA)	

Alle programma's zijn ook te beluisteren via de ASTRA-satelliet (19,2° oost) 11141,25 MHz.

D = dagelijks
1 ook via INTERNET te beluisteren

Het eerste Esperantotelevisieprogramma is uitgesteld. Vermoedelijke datum is nu 15 december 1998.

Ik word krekelspaarder.

80/30

Naam

Adres Postnummer en gemeente

Plaats en datum van geboorte

Nummer van de ES-Rekening waarop ik aan Krekelsparen wens te doen:

als het om een bestaande rekening gaat

als het om een nieuw geopende rekening gaat

☐ Ik wens mijn volledige intrest te behouden, of

☐ Ik wens de Vlaamse Esperantobond een steuntje extra te geven (vanaf 1000 BEF: fiscaal attest) door een gedeelte van mijn intrest af te staan, te bedrage van ☐ 1/10de van de intrest ☐ 1/2de van de intrest ☐ 1/4de van de intrest ☐ de hele intrest

krekelsparen

Datum Handtekening

Ik geef volmacht aan de Netwerk-verantwoordelijke om op bedoelde ES-Rekening de intrestberekening te consulteren. Ik noteer dat Netwerk zich daarbij verplicht tot de strikste confidentialiteit.